

Talent behoeften nader bekeken

Een praktijkonderzoek naar de onderwijsbehoeften en verwachtingen
van meer en hoogbegaafde kinderen hun ouders en leerkrachten
in de groepen 3 en 4

Yvonne de Groot

Studentnummer: 1408222

Master Special Education Needs (M SEN)

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Leerroute: Intern begeleider

Begeleid door: Tineke van Alphen

mei 2011

Inhoudsopgave:

Samenvatting	4
Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	7
1.1 Aanleiding van het onderzoek	7
1.2 Wat wil ik bereiken?	7
1.3 Van huidige situatie naar gewenste situatie	8
1.4 Doelstelling van het onderzoek	8
1.5 Onderzoeksvraag en deelvragen	8
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Wat is meer en hoogbegaafdheid?	10
2.2.1 Het Triadisch model van Renzulli en Mönks	11
2.2.2 Het Constructivisme	11
2.2.3 Sternberg & Zhang	12
2.2.4 Het Multifactorenmodel van Heller	13
2.3 Kenmerken van hoogbegaafdheid	14
2.4 Wat zijn de onderwijsbehoeften van meer- hoogbegaafde leerlingen?	18
2.5 Conclusie	20
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	22
3.1 Inleiding	22
3.2 Onderzoekstype	22
3.3 Het verzamelen van data	22
3.4 Betrouwbaarheid, validiteit en triangulatie	25
3.5 Ethische aspecten	25
Hoofdstuk 4 Data presentatie en analyse	28
4.1 Inleiding	28
4.2. De oudervragenlijst	28
4.2.1 Analyse oudervragenlijst	30
4.3 Leerkrachtvragenlijsten	32
4.3.1 Analyse leerkrachtvragenlijst	33
4.4 Interview met de kinderen	33
4.4.1 Analyse van de interviews met de kinderen.	38

Hoofdstuk 5 Conclusies	40
5.1 Inleiding	40
5.2 Deelvraag 1	40
5.3 Deelvraag 2	41
5.4 Deelvraag 3	41
5.5 Deelvraag 4	42
5.6 Deelvraag 5	42
5.7 Samenvatting conclusies	43
Hoofdstuk 6 Evaluatie	45
6.1 Inleiding	45
6.2 Aanbevelingen	45
6.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek	45
6.4 Wat betekent dit onderzoek voor mij persoonlijk	47
Literatuurlijst	49
bijlage 1 Begeleidende brief naar ouders	51
bijlage 2 Oudervragenlijst	52
bijlage 3 Leerkracht vragenlijst	54
bijlage 4 Interview met de kinderen	56

Samenvatting:

Ik ben gestart met dit onderzoek vanuit een verlegenheids situatie op school. We lopen als organisatie vaak tegen problemen aan met ons onderwijs aan de meer en hoogbegaafde leerlingen. Wat zijn de behoeften van deze kinderen, wat vinden ouders en waar lopen leerkrachten tegen aan. Het doel van mijn onderzoek was om deze behoeften en verwachtingen helder te krijgen. Om mijn doel te bereiken heb ik de volgende onderzoeksvraag gesteld:

Wat zijn de behoeften en verwachtingen van kinderen, leerkrachten en ouders op mijn basisschool met betrekking tot het onderwijs aan meer en hoogbegaafden in de groepen 3 en 4?

Om antwoord op deze vragen te krijgen heb ik gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. Literatuur, vragenlijsten en interviews. Als eerste ben ik me gaan verdiepen in de literatuur die er bestaat over meer en hoogbegaafdheid. Wat is meer en hoogbegaafdheid en is er in de literatuur al wat bekend over het onderwijs aan meer en hoogbegaafde leerlingen? Daarna heb ik voor de ouders en de leerkrachten een vragenlijst gemaakt die zij in moesten vullen. Met de kinderen heb ik een interview afgenomen.

Na verwerking en analyse van alle onderzoeksgegevens ben ik tot de volgende conclusies gekomen:

Ouders zijn eigenlijk wel tevreden ze willen vooral dat de kinderen een fijne tijd hebben op school en dat ze uitgedaagd worden met leuk materiaal, zodat ze leren leuk blijven vinden. De kinderen hebben het wisselend naar hun zin op school. Ze zouden graag moeilijker werk krijgen en minder mee willen doen met de klassikale instructie. Over hoe het moeilijker werk eruit moet zien hebben zij een duidelijk beeld.

De leerkrachten zijn op dit moment het minst tevreden over het onderwijs wat ze geven aan de meer en hoogbegaafde kinderen. Er bestaat een discrepantie tussen wat zij weten aan theoretische kennis en wat zij uitvoeren in de klas. In dit onderzoek geven zij aan dat ze vinden dat er te weinig materialen zijn om de kinderen genoeg uit te dagen, maar ik denk dat er nog verder onderzoek gedaan moet worden of er nog een andere verklaring is die deze discrepantie kan verklaren.

Deze uitkomsten van het onderzoek zijn wel een goede basis om beleid te maken voor het onderwijs aan meer en hoogbegaafden bij ons op school.

Inleiding

Mijn naam is Yvonne en ik werk sinds dit schooljaar als intern begeleider voor de onderbouw op een middelgrote basisschool. Ik doe dit werk samen met een ervaren collega. Zij is de intern begeleider voor de bovenbouw.

Ik ben dit werk gaan doen nadat ik 17 jaar, met heel veel plezier, voor de klas heb gestaan. Ik heb in bijna alle groepen van het basisonderwijs gewerkt, maar de laatste 10 jaar bij de kleuters. Ik merkte bij mezelf dat ik de laatste jaren het werken met de kinderen te veel met routine ging doen. Dit was voor mij een sein dat ik toe was aan een nieuwe uitdaging. Ik heb zelfs nog even overwogen om uit het onderwijs te stappen, maar daar was mijn liefde voor het vak en de kinderen toch te groot voor. Binnen onze organisatie was er in die zelfde periode vraag naar een persoon, die met de intern begeleider die er al was, de taak van interne begeleiding op zich wilde nemen. Na een aantal weken van nadenken en veel praten met collega's, vrienden en familie heb ik besloten dat ik die persoon wel wilde zijn. Om deze taak goed te kunnen oppakken hoorde daar ook de opleiding voor Intern Begeleider bij.

Toen ik vanuit deze opleiding na moest gaan denken over een onderwerp voor een onderzoek kwam "hoogbegaafdheid" snel bovendrijven. Mijn interesse heeft altijd al op dit vlak gelegen. Mijn eindscriptie van de PABO ging ook over dit onderwerp. In al die jaren dat ik voor de klas heb gestaan ben ik natuurlijk regelmatig in aanraking gekomen met meer en hoogbegaafde kinderen. Uit ervaring weet ik dus ook dat deze kinderen zeker speciale aandacht nodig hebben om zich goed te kunnen ontwikkelen. Hoogbegaafde kinderen inspireerden mij om beter over het onderwijsaanbod na te denken.

Ook binnen mijn schoolorganisatie zijn wij erg met het onderwerp hoogbegaafdheid bezig. We zijn als school nog aan het zoeken wat de juiste manier van begeleiden is van hoog en meer begaafde kinderen. In het schooljaar 2011/2012 gaan we ons bezig houden met de beleidskant van het onderwijs aan hoog en meerbegaafden.

Ik hoop dat ik door middel van mijn onderzoek meer zicht krijg op wat hoogbegaafde kinderen nodig hebben, maar omdat een kind niet alleen staat wil ik ook kijken naar de ouders en de leerkrachten. In het onderzoek bij de ouders wil ik me vooral richten op de verwachtingen die zij hebben van het onderwijs aan hun kinderen. Zij kennen hun kinderen tenslotte het beste en ik denk dat ze duidelijk aan kunnen geven waar de behoeften van hun kinderen liggen. Met de kinderen zelf wil ik in gesprek gaan om te zien wat zij zelf aangeven waar hun behoeften liggen. Ik vind dat wij in het onderwijs nog te vaak denken te weten wat

kinderen belangrijk vinden zonder eerst met de kinderen in gesprek te gaan. Hoe jong kinderen ook zijn, ze weten heel goed wat ze zelf willen.

En natuurlijk de leerkracht, want hoe mooi het beleid of plannen ook zijn, de leerkrachten doen er toe, in de klas gebeurt het.

Voor mezelf wil ik vooral leren hoe een goed onderzoek in elkaar zit. Het is een soort bewijs aan mezelf dat ik het kan. Ik heb namelijk erg tegen het doen van onderzoek op gezien. Voor mijn praktijk betekent het dat ze een Intern Begeleider krijgen die in staat is uit literatuur relevante informatie te halen, onderzoeksvragen kan stellen bij onderwerpen die nader bekeken moeten worden en conclusies uit een onderzoek kan trekken die relevant zijn. Ik hoop dat de uitkomst van mijn onderzoek een goede basis kan zijn voor het maken van het beleidstuk.

In mijn onderzoek ga ik de termen meerbegaafdheid en hoogbegaafdheid door elkaar gebruiken. Het is erg moeilijk om precies een grens aan te geven wanneer je bij de ene groep hoort en wanneer je bij de andere groep hoort. Vandaar dat de termen beide voorkomen.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling:

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding om dit onderzoek naar onderwijsbehoeften van meerbegaafde kinderen uit te voeren is ontstaan vanuit mijn eigen interesse en vanuit mijn eigen werksituatie op school. De afgelopen twee jaar is er in onze organisatie een pilotproject geweest met meerbegaafde kinderen in de bovenbouw. Die kinderen gingen twee keer in de week met een leerkracht mee om buiten de klas aan extra onderwerpen te werken. De opzet is gestart zonder groot overleg binnen het team. Bij de evaluatie bleek dat de verschillende partijen het heel verschillend ervaren hebben. De kinderen hebben het allemaal erg leuk gehad en vonden dat ze er veel aan gehad hadden. Ook de ouders waren erg tevreden. Zij gaven aan dat hun kinderen er goed op gereageerd hadden. Jammer genoeg was er binnen het team een duidelijk verschil van mening. Sommige leerkrachten waren heel positief over het pilotproject en andere hadden het minder positief ervaren. Het grootste nadeel vonden zij vooral dat de kinderen uit de klas werden gehaald. Zij vonden dat deze kinderen een soort elite clubje vormden. Deze vorm van werken met de meerbegaafde kinderen is nu gestopt. In de bovenbouw gaan nu ze nu nader onderzoeken wat zij met de meerbegaafde kinderen willen. Ook vanuit de onderbouw komen steeds meer geluiden van de collega's dat ze vast lopen met kinderen die meer uitdaging nodig hebben. Doordat deze dingen bij ons op school spelen en er ook mijn interesse ligt heb ik er voor gekozen om onderzoek te doen over het onderwerp "meer en hoogbegaafdheid".

1.2. Wat wil ik bereiken?

Naar mijn idee is het bij ons op school in de bovenbouw "mis" gegaan omdat er bij de start van de "plusgroep" te weinig onderzocht is wat iedere partij nu graag wil. Er is met de plusgroep gestart zonder groot overleg met de betrokken leerkrachten. Vandaar dat ik mijn onderzoek wil toespitsen op de behoeften en verwachtingen van alle betrokken partijen. De kinderen, de ouders en de leerkrachten. Omdat ik zelf ib-er van de onderbouw ben wil ik het onderzoek gaan doen voor de groepen 3 en 4. In de kleutergroepen zijn ook wel vragen wat betreft het onderwijs aan kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong, maar daar kunnen ze er toch beter mee uit de voeten. Hun vragen liggen vooral op het gebied van materiaal. Aan het eind van mijn onderzoek wil ik dus graag duidelijk hebben wat de behoeften en verwachtingen zijn van de leerkrachten en de ouders van meerbegaafde kinderen en natuurlijk ook wat de onderwijsbehoeften zijn van de kinderen zelf.

1.3 Van huidige situatie naar gewenste situatie

Op mijn basisschool zijn er in de meeste klassen grote verschillen qua mogelijkheden van kinderen. Het zorgbeleid van kinderen die op wat voor gebied wat meer zorg nodig hebben zit goed in elkaar. Er is aandacht voor elk soort van hulp die er geboden moet worden. Er zijn verschillende protocollen aanwezig, maar op het gebied van onderwijs aan meerbegaafden ontbreekt dat nog. Deze staat voor het schooljaar 2011/2012 op de nominatie. Iedere leerkracht probeert met zijn eigen mogelijkheden en kwaliteiten goed onderwijs te geven aan alle kinderen, dus ook aan meerbegaafden. Toch gebeurt er op het gebied van meerbegaafdheid nog weinig structureels. Wat er gebeurt hangt een beetje als los zand aan elkaar. Leerkrachten lopen soms ook vast met meerbegaafde kinderen. Het ontbreekt ze denk ik aan materiaal en kennis om er goed mee om te gaan. De leerkrachten willen er wel wat mee.

Vanuit het samenwerkingsverband krijgen we binnenkort wel een bijeenkomst over onderwijsbehoeften van hoogbegaafden. Hierdoor wordt de kennis van de leerkrachten wel weer verrijkt.

De meest gewenste situatie is dat de behoeften en verwachtingen van alle partijen op een lijn liggen en dat we deze kunnen bundelen en daarmee een goed plan van aanpak kunnen maken, zodat we een start kunnen maken met goed en structureel onderwijs voor de meerbegaafde kinderen in de groepen 3 en 4.

1.4 Doelstelling van het onderzoek:

Aan het eind van het onderzoek wil ik graag in kaart hebben gebracht wat meerbegaafde kinderen nodig hebben binnen ons onderwijs en wat de behoeften en verwachtingen zijn van de kinderen, ouders en leerkrachten van groep 3 en 4 op mijn basisschool.

Ik wil beginnen met wat er in de literatuur beschreven wordt over behoeften van meerbegaafde kinderen en daarna specifiek kijken naar de behoeften en verwachtingen binnen mijn schoolorganisatie.

1.5 Onderzoeksvraag en deelvragen:

Uit de verkenning en mijn doelstelling komt de volgende onderzoeksvraag:

Wat zijn de behoeften en verwachtingen van kinderen, leerkrachten en ouders op mijn basisschool met betrekking tot het onderwijs aan meer en hoogbegaafden in de groepen 3 en 4?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden heb ik de volgende deelvragen geformuleerd:

- *Wanneer is een kind meer of hoogbegaafd?*
- *Is er al wat bekend over de onderwijsbehoeften van meer en hoogbegaafde kinderen?*
- *Wat zijn de onderwijsbehoeften en verwachtingen ten aanzien van het onderwijs van de kinderen zelf?*
- *Wat hebben de leerkrachten nodig om goed onderwijs te kunnen geven aan de meer en hoogbegaafde kinderen in de groepen 3 en 4?*
- *Wat zijn de verwachtingen die ouders van meer en hoogbegaafde kinderen hebben ten aanzien van het onderwijs aan hun kind?*

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding

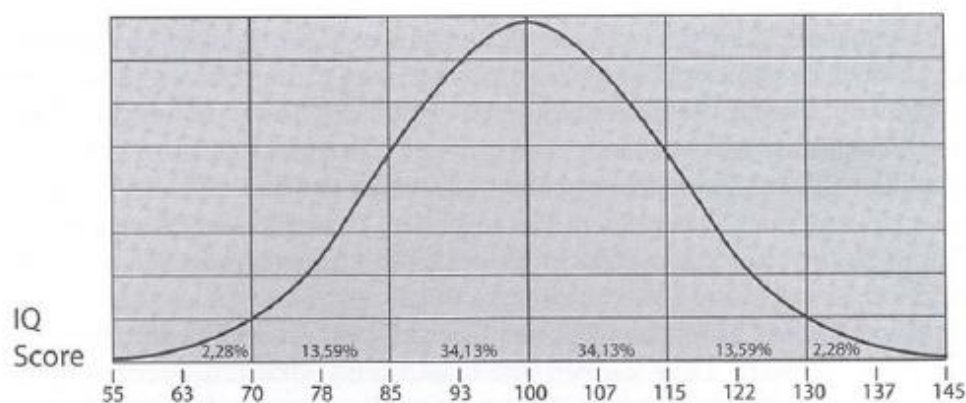
In dit hoofdstuk ga ik een beschrijving geven van de theorieën die ik gelezen heb. Door het lezen van de theorieën heb ik mijn voorkennis weer geactiveerd en uitgebreid. Deze theorieën vind ik ook relevant voor de beantwoording van mijn deelvraag: wat is hoogbegaafdheid? Ik ben eerst gaan zoeken wat er in de literatuur te vinden is over meer- en hoogbegaafdheid. Daar uit voortvloeiend ben ik gaan kijken wat dit inhoudt voor het onderwijs aan de meer- en hoogbegaafde kinderen bij mij op school.

Hierdoor hoop ik ook antwoord te kunnen geven op mijn tweede deelvraag: Is er al wat bekend over de onderwijsbehoeftes van meer en hoogbegaafde kinderen?

2.2 Wat is meer en hoogbegaafdheid?

Als je de meeste mensen vraagt wat hoogbegaafdheid is zullen ze als antwoord geven dat is een persoon met een hoog IQ. Ik weet wel dat een hoog IQ niet het enige criterium is, maar wat er nog meer bij hoort weet ik ook niet precies, vandaar dat ik er de literatuur op nageslagen heb om te kijken wat hoogbegaafdheid dan precies is. Om te kunnen weten wat hoogbegaafdheid is moeten we eerst kijken naar wat intelligentie is.

Intelligentie is eigenlijk niet meer dan dat wat met een intelligentieonderzoek gemeten wordt. Onderstaande normverdeling laat zien dat een gemiddeld mens een intelligentie van ongeveer 100 heeft

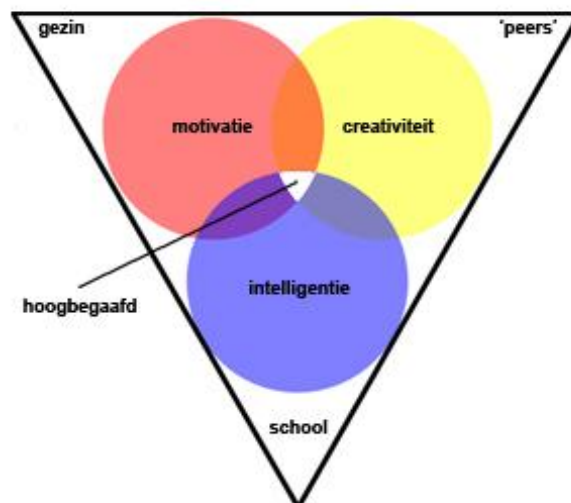

Aan de linkerkant van de schaal is de benedengemiddelde intelligentie te zien. Aan de rechterkant is de bovengemiddelde intelligentie te zien. Bij een intelligentie boven de 130 spreekt men van een hoogbegaafd niveau.

In de theorie bestaan er verschillende modellen van hoogbegaafdheid, waarin aangegeven wordt welke factoren een rol spelen bij het verschijnsel hoogbegaafdheid. (Drent & van Gerven 2004) Het bekendste model is dat van Renzulli en Mönks. Dat dateert uit de jaren tachtig. Sindsdien zijn er steeds meer theorieën bij gekomen, die nieuwe elementen toevoegen aan dit model.

2.2.1 Het Triadisch model van Renzulli en Mönks

Het triadisch model van Renzulli en Mönks laat zien dat er buiten de intelligentie nog andere factoren van belang zijn om te kunnen spreken van hoogbegaafdheid. De persoonskenmerken (motivatie en creativiteit) en factoren in de omgeving (gezin, school en vrienden) bepalen mede of de hoogintelligentie tot uiting komt als hoogbegaafdheid. Pas bij een goed samenspel van deze 6 factoren kan hoogbegaafdheid zich ontwikkelen.

figuur 1.2 Het triadisch model van Renzulli en Mönks

De omgevingsfactoren zijn van invloed op de mate waarin motivatie, creativiteit en intellectuele capaciteiten ontwikkelt worden. Een voorbeeld hiervan is doorzettingsvermogen. Hoogbegaafde kinderen die taken krijgen die te gemakkelijk zijn, ontwikkelen geen goede werk- en leerstrategieën en raken steeds verder gedemotiveerd of ontwikkelen belemmerende karaktertrekken zoals faalangst of een negatief zelfbeeld. (van Gerven 2009)

2.2.2 Het Constructivisme

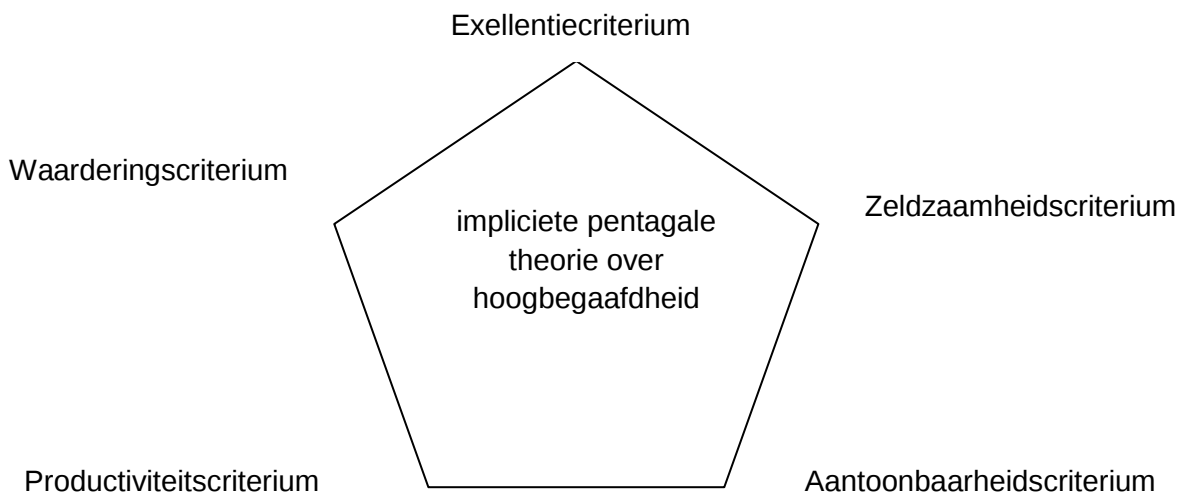
Span (2000) en Nelissen (2000) gaan met hun opvattingen nog een stapje verder. Zij leggen bij hun visie sterk de nadruk op de prestaties van een individu en de eigen rol die het individu

speelt bij het ontwikkelen van zijn begaafdheid. Zij zeggen dat je pas kan spreken van hoogbegaafdheid wanneer een individu regelmatig en gedurende langere tijd op een hoog niveau prestaties levert. Het gaat over prestaties op een breed terrein (muziek, sport, sociale vaardigheden).

Zij zijn van mening dat, behalve de invloed van aanleg factoren en omgevingsfactoren prestaties op hoogbegaafd niveau vooral het gevolg zijn van eigen inspanning van een individu. Hoogintelligente kinderen beschikken over een potentieel en pas als dit potentieel wordt benut en uitgebuit kan een kind uitgroeien tot een hoogbegaafd individu (Drent & van Gerven 2004)

2.2.3 Sternberg & Zhang

Sternberg en Zhang (1995) ontwikkelden een model waarin zij door middel van vijf criteria aangeven waaraan een persoon moet voldoen om te kunnen spreken van begaafdheid.

Figuur 1.3 De vijf criteria van de pentagonale impliciete theorie over hoogbegaafdheid Steernberg & Zhang 1995)

Aan het *excellentie criterium* wordt voldaan als iemand vergeleken met zijn leeftijdsgenoten extreem goed ergens in is.

Aan het *zeldzaamheidscriterium* wordt voldaan als iemand ergens goed in is waar weinig van zijn leeftijdsgenoten goed in zijn, dit sluit aan bij het excellentie criterium.

De in aanleg aanwezige begaafdheid moet ook naar buiten iets opleveren, dit is het *productiviteitscriterium*.

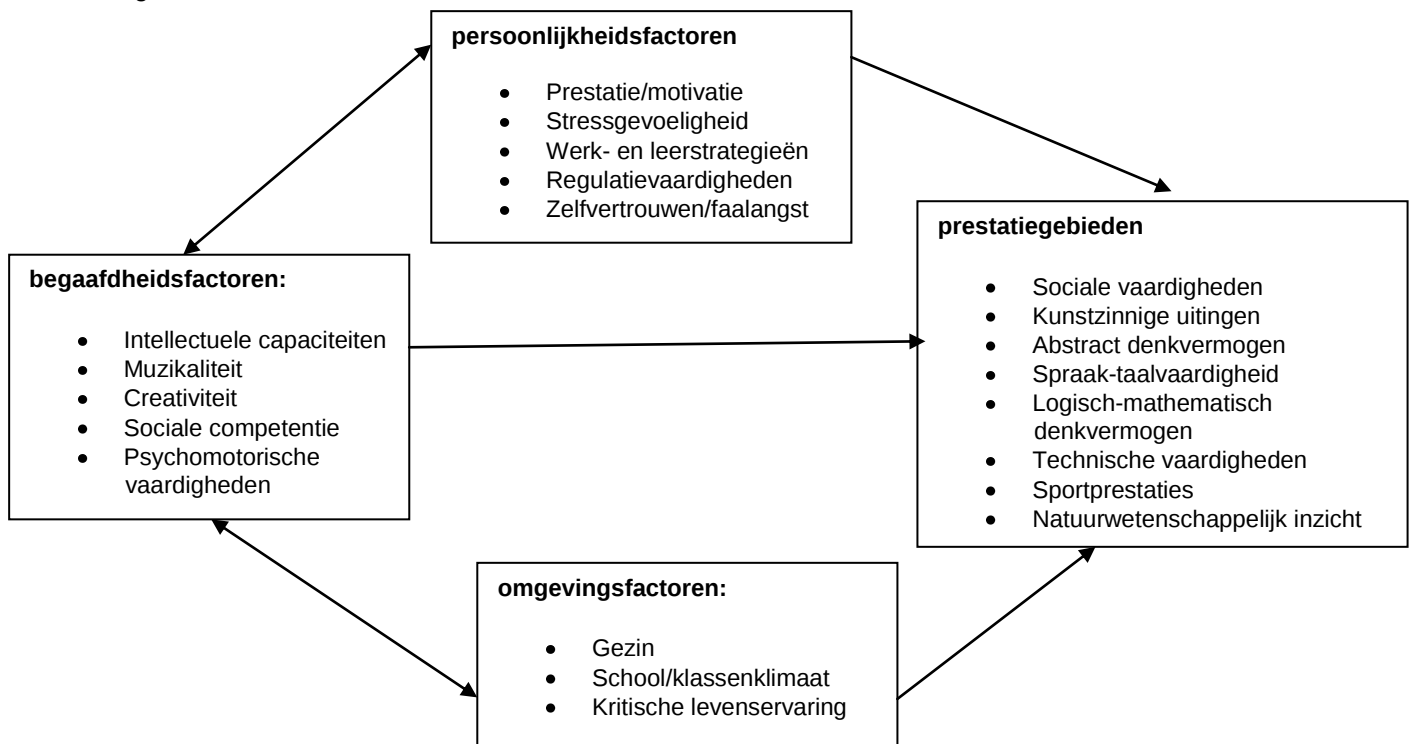
De begaafdheid moet aantoonbaar gemaakt worden d.m.v. toetsen, het *aantoonbaarheidscriterium*.

Tot slot moet de samenleving *de waarde inzien* van de prestaties. Sternberg & Zhang roepen de vraag op waarom we iemand die elke dag brandkasten kraakt niet begaafd genoemd wordt en iemand als Einstein wel.

2.2.4 Het Multifactorenmodel van Heller

In de recente ontwikkelingen in het denken over hoogbegaafdheid maakt het Multifactorenmodel van de Duitser Heller snel opgang (Ziegler & Heller, 2000). Dit model voegt het triadischmodel van Renzulli en Mönks en de theorieën over Meervoudige Intelligentie van de Amerikaanse psycholoog Gardner bij elkaar. Eind jaren zeventig, begin jaren tachtig ontwikkelde Gardner zijn theorie over meervoudige intelligentie. Hij onderscheidde 8 vormen van intelligentie die zich uiten in 8 gelijkgenoemde prestatiegebieden: taalkundige, logisch-mathematische, ruimtelijke, muzikale, lichamelijke, interpersoonlijke, intrapersoonlijke en naturalistische intelligentie. De definitie die Heller van hoogbegaafdheid in principe hanteert, is dat hoogbegaafden hun talent niet noodzakelijkerwijs uiten in de vorm van uitzonderlijke prestaties, maar dat zij op grond van hun aanleg en een stimulerende omgeving makkelijker dan gemiddeld begaafde mensen tot die uitzonderlijke prestaties kunnen komen. In het Multifactorenmodel onderscheidt Heller 7 begaafdheidsfactoren (zie figuur 1.4) (In het Nederlandse model zijn slechts 5 factoren aangegeven).

Figuur 1.4 Het Multifactorenmodel van Heller

Deze begaafdheidsfactoren kunnen zich uiten op 8 prestatiegebieden. (zie figuur 1.4) Deze gebieden komen overeen met die Gardner benoemt. Uitgangspunt is daarbij is dat een persoon zijn intelligentie nooit op één gebied verzilvert, maar op alle gebieden bovengemiddeld of uitzonderlijk presteert.

Naast deze begaafdheidsfactoren en prestatiegebieden onderscheidt Heller ook de zogenaamde niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren die van invloed zijn op het feit of iemand al dan niet tot bijzondere prestaties komt (zie figuur 1.4) Heller onderscheidt daarbij 5 factoren. Tot slot onderscheidt Heller de omgevingsfactoren (zie figuur 1.4) De factoren gezin en school kennen we uit het Triadisch model. Nieuw in dit model is de invloed van de kritische levenservaring van de mens. Deze ervaringen kunnen zich zowel thuis als op school afspelen.

Wie het model van Heller goed bekijkt, kan daarmee verklaren waarom de succesvolle hoogbegaafde tot die uitzonderlijke prestaties komt, maar ook waarom sommige hoogbegaafden daar niet toe komen. Heller noemt dit in zijn definitie onderpresteerders. Want alleen een optimale dynamiek leidt tot de prestaties op hoogbegaafd niveau.

Uit al deze modellen blijkt dat alleen een hoog IQ niet tot een goed leersucces hoeft te leiden. Al de theorieën vullen elkaar op een of andere manier aan. Ik heb in de literatuur geen andere theorie gevonden die een andere opvatting heeft.

Het laatste model van Heller spreekt mij het meest aan, omdat vanuit dit model ook valt te verklaren waarom een kind soms niet tot goede resultaten komt. Ik heb het bij ons op school helaas ook al te vaak zien gebeuren dat een kind wat met een grote ontwikkelingsvoorsprong binnen komt eindigt op een middelmatig niveau.

Om een meer- en hoogbegaafd kind goed te kunnen signaleren vind ik het belangrijk om iets van de kenmerken van deze kinderen te weten. Ook hier heb ik de literatuur naar gezocht en het volgende gevonden.

2.3 Kenmerken van hoogbegaafdheid.

Sylvia Drent en Eleonoor van Gerven (2004) hebben een lijst van gedragingen en leereigenschappen samengesteld. Een criterium om het gedrag of leereigenschap op te nemen in de lijst is dat die bij ten minste drie wetenschappelijke auteurs genoemd worden als zijnde kenmerkend voor begaafde kinderen. Het levert de volgende lijst op:

- Is snel van begrip.
- Kan grote denk- en leerstappen maken.

- Kan verworven kennis goed toepassen.
- Beschikt over een groot probleem oplossend vermogen.
- Beschikt over een groot analyserend vermogen.
- Beschikt over een goed geheugen.
- Toont een brede algemene interesse.
- Is een doorvrager.
- Is een scherpe waarnemer.
- Is verbaal vaardiger dan zijn leeftijdgenoten.
- Valt op door origineel gevoel voor humor.
- Denkt buiten de reguliere kaders.
- Wekt de indruk geestelijk vroeg rijp te zijn.
- Zoekt uitdagingen.
- Toont een groot doorzettingsvermogen wanneer het uitgedaagd wordt.
- Kan zich sterk concentreren wanneer de activiteit aansluit bij interessegebieden.
- Is in staat tot zelfreflectie.
- Heeft een grote behoefte aan autonomie.
- Accepteert regels en tradities niet klakkeloos maar bevraagt deze.
- Zoekt ontwikkelingsgelijken in oudere kinderen.

Natuurlijk is het niet zo dat iedere begaafde leerling in even grote mate over dezelfde eigenschappen beschikt. Ook is het zo dat er heel veel kinderen zijn die over enkele van deze eigenschappen beschikken, zonder dat zij hoogbegaafd genoemd kunnen worden. Het gaat dan ook altijd om een combinatie van een (zeer) hoge intelligentie met een groot aantal van deze leer- en persoonlijkheidseigenschappen.

Hoogbegaafde kinderen blijken ook niet in 'één soort' voor te komen: Betts & Neihart beschrijven zes typen hoogbegaafde leerlingen:

Profielen van hoogbegaafde leerlingen			
	gedragskenmerken	herkenning	begeleiding van school
Profiel I de succesvolle leerling	• perfectionistisch • goede prestaties • zoek bevestiging van de leerkracht • vermijdt risico • accepterend en	• schoolprestaties • prestatietests • intelligentietests • nominatie door leerkracht	• versneld en verrijkt curriculum • ontwikkelen van persoonlijke interesses • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet

	conformerend • afhankelijk		beheerst wordt: leerstof inkorting • contact met ontwikkelingsgelijken • ontwikkeling van vaardigheden voor zelfstandig leren • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan
Profiel II de uitdagende leerling	• corrigeert de leerkracht • stelt regels ter discussie • is eerlijk en direct • grote stemmingswisselingen • vertoont inconsistente werkwijzen • slechte zelfcontrole • creatief • voorkeur voor activiteit en discussie • komt op voor eigen opvattingen • competitief	• nominatie door medeleerlingen • nominatie door ouders • interviews • geleverde prestaties • nominatie door volwassene buiten het gezin • creativiteitstests	• tolerant klimaat • zoveel mogelijk bij passende leerkracht plaatsen • cognitieve en sociale vaardigheden trainen • directe en heldere communicatie met de leerling • gevoelens toestaan • mentor • zelfwaardering opbouwen • gedrag besturen met contracten • verdieping
Profiel III de onderduikende leerling	• ontkent begaafdheid • doet niet mee in programma's voor meer begaafde leerlingen • vermijdt uitdaging • zoekt sociale acceptatie • wisselt in vriendschappen	• nominatie door begaafde medeleerlingen • nominatie door ouders • prestatietests • intelligentietests • prestaties	• begaafdheid herkennen en adequaat opvangen • niet participeren in speciale activiteiten toestaan • sexe-rol modellen geven (vooral meisjes) • doorgaan met informeren over opleidings- en beroepsmogelijkheden
Profiel IV de drop-out	• neemt onregelmatig deel aan onderwijs • maakt taken niet af • zoekt buitenschoolse uitdaging • verwaarloost zichzelf • isoleert zichzelf • creatief • bekritiseert zichzelf en anderen • werkt inconsistent • verstoort, reageert af • presteert gemiddeld of minder	• analyse van verzameld werk • informatie van leerkrachten uit het verleden • discrepantie tussen intelligentiescore en geleverde prestaties • inconsistenties is prestaties • creativiteitstests • nominatie door begaafde	• diagnostisch onderzoek • groepstherapie • niet-traditionele studievaardigheden • verdieping • mentor • niet-traditionele leerervaringen buiten de klas

	• defensief	medeleerlingen • geleverde prestaties in niet-schoolse settings	
Profiel V de leerling met leer- en/of gedragsproblemen	• werkt inconsistent • presteert gemiddeld of minder • verstoort, reageert af	• sterk uiteenlopende resultaten op onderdelen van een intelligentietest • herkenning door relevante anderen • herkenning door leerkracht met ervaring met onderpresteerders • interview • wijze van presteren	• plaatsing in programma voor begaafden • voorzien van benodigde bronnen • niet-traditionele leerervaringen • begin met onderzoek en ontdekkingen • tijd met ontwikkelingsgelijken doorbrengen (niet perse leeftijdgenoten) • individuele begeleiding
Profiel VI de zelfstandige leerling	• goede sociale vaardigheden • werkt zelfstandig • ontwikkelt eigen doelen • doet mee • werkt zonder bevestiging • werkt enthousiast voor passies • creatief • komt op voor eigen opvattingen • neemt risico	• bereikte schoolresultaten • producten • prestatietests • interviews • nominatie door leerkracht, klasgenoot, ouders, zichzelf • intelligentietests • creativiteitstests	• ontwikkelen van een lange-termijn plan voor studie • versneld en verrijkt curriculum • belemmeringen in tijd en plaats wegnemen • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan. • vervroegde toelating tot vervolgopleiding
overgenomen uit Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). Profiles of the Gifted and Talented. <i>Gifted Child Quarterly</i> , 32(2), 248-253. © vertaling: CBO-KUN.			

Deze lijst met profielen worden in mijn school al vaker gebruikt. Doordat ik de literatuur nu beter bestudeerd heb kan ik ze ook beter plaatsen en beter herkennen.

Na het bestuderen van de literatuur is het mij duidelijk geworden dat er een verschil is tussen enerzijds begaafde en intelligente kinderen en anderzijds hoogintelligente en hoogbegaafde kinderen. Intelligente kinderen beschikken over een IQ tussen 115-130 en laten zich daarbij in lichte mate onderscheiden op de leer- en persoonlijkheidseigenschappen. Hoogintelligente kinderen hebben in deze gedachtenlijn een intelligentieniveau dat hoger is dan 130 en

beschikken in sterke mate over bovenstaande leer- en persoonlijkheidseigenschappen.
(Drent & van Gerven 2004)

Bij ons op school wordt er nog niet veel verschil gemaakt tussen deze twee groepen kinderen. Als er met de groep hoog- en meerbegaafden wordt gewerkt dan worden deze groepen kinderen samengevoegd.

Het verschil tussen hoe een intelligent kind zich uit en de uitingsvormen van een hoogbegaafd kind wordt ook nog eens duidelijk in de lijst van Irvine (2000)

Intelligente leerling	Hoogbegaafde leerling
• Kent de antwoorden • Is ervaren in van buiten leren • Is geïnteresseerd in objecten • Is gefocust en oplettend in de klas • Houdt van simpele logica • Houdt van woorden • Heeft goede ideeën • Werkt hard • Beantwoorde de vragen • Presteert bovengemiddeld in de klas • Hoort bij de top van de groep • Luister met interesse • Leert gemakkelijk • Heeft 6 a 8 herhalingen nodig voor meesterschap • Begrijpt ideeën • Geniet van leeftijdsgenootjes • Begrijpt de bedoeling of betekenis • Maakt zijn werk af • Kopieert nauwkeurig • Houdt van school • Technicus • Is tevreden over eigen kunnen/leren	• Heeft altijd vragen • Is een groot gisser (probeert af te leiden uit de context) • Is een zeer nieuwsgierige onderzoeker • Is diep mentaal en fysiek betrokken, soms afwezig hierdoor, wegdromend • Drijft op complexiteit • Gebruikt vaak ongewoon complexe vocabulaire • Heeft flitsende, gekke, onnozele ideeën • Hangt wat rond en probeert uit/test uit • Discussieert in detail, is kritisch, bewerkt stellingen • Kan bovengemiddeld maar ook gemiddeld of benedengemiddeld presteren • Vaak een eenling • Laat sterke gevoelens en opinies zien • Weet het vaak al • Meesterschap na 1 a 2 repetities • Ontwikkelt en bewerkt ideeën • Prefereert vaak ouder gezelschap • Onderzoekt de toepassingen • Start projecten • Creëert nieuwe projecten • Geniet van leren • Uitvinder • Is hoogst zelfkritisch

(Jan Kuipers 2004)

Als ik dat alles op een rijtje zet is het voor mij logisch om de volgende vraag te beantwoorden. Wat zijn de onderwijsbehoeften voor meer- en hoogbegaafde kinderen?

2.4 Wat zijn de onderwijsbehoeften van meer- hoogbegaafde leerlingen?

Hoogbegaafde leerlingen hebben leereigenschappen die samenhangen met hun hoge intelligentie, die maken dat ze minder behoefte hebben aan instructie en aan herhalings -en

of oefeningsstof. Maar ook beschikken deze leerlingen over bepaalde denkvaardigheden die maken dat ze behoefte hebben aan meer complexere denkproblemen, waarbij ze hun creatieve manier van denken kunnen inzetten.” (Drent 2009)

Volgens de site *hoogbegaafd.nu* heeft een hoogbegaafd kind de volgende onderwijsbehoeften, om zich optimaal te kunnen ontplooiën.

Op school hebben de hoogbegaafde leerlingen:

- Behoeftte aan een korte kernachtige instructie.
- Behoeftte aan beperkte hoeveelheid oefenstof en geen herhalingsstof.
- Een hoog werktempo.

Een leerling die hoogbegaafd is heeft dus minder tijd nodig om de reguliere leerstof door te lopen. De tijd die vrijkomt, kan het beste ingevuld worden met verrijkings- en verdiepingsstof. Hoogbegaafd zijn betekent dus vaak een sterke behoefte aan uitdagend leermateriaal dat:

- Een beroep doet op creativiteit
- Open opdrachten
- Hoog abstractieniveau
- Hoge mate van complexiteit
- Meerwaarde biedt ten opzichte van reguliere stof
- Een onderzoekende houding stimuleert
- Een beroep doet op zelfstandigheid
- Een reflectieve houding uitlokt
- Interactie uitlokt

Of dit bij ons op school al gebeurt is voor mij dus niet helemaal duidelijk. Dat wil ik in mijn onderzoek te weten komen. In theorie staat het allemaal mooi beschreven, maar zijn leerkrachten daar van op de hoogte en handelen ze daar ook naar?

Uit het bovenstaande blijkt wel dat het onderwijs aanbod voor meer- en hoogbegaafden andere eisen stelt aan leerstof en leerkracht. In de literatuur komt overal naar voren dat leerkrachten de leerstof moeten compacten (overbodige lesstof weg laten) en verrijken. Van deze termen heb ik al vaker gehoord, maar hoe je goed kunt compacten en wat een goede verrijkingstof, is voor mij niet helemaal duidelijk. Ik zie dat mijn collega's daar ook mee worstelen. Ze willen wel leerstof weg laten, maar weten dan niet goed wat ze weg moeten laten en wat moet er voor in de plaats komen.

De literatuur zegt er het volgende over.

Compacten wordt over het algemeen beschreven als het overslaan van onnodige herhalings- en oefenstof uit de regulier oefenstof. (Drent & van Gerven 2004) Maar je kunt het ook zien in een bredere context, namelijk het afstemmen van het leerstofaanbod op de behoeften van de hoogbegaafde leerlingen.

Compacten kan in alle fasen van het leerstofaanbod worden toegepast. Het is belangrijk dat de leerkracht zowel tijdens het geven van instructie, het verwerken van de leerstof als het nabespreken van de leerstof inspeelt op de leerbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.

Je moet als leerkracht dus niet alleen schrappen in de oefen- en herhalingsstof, maar ook schrappen tijdens je instructie en het nabespreken van het gemaakte werk.

Als je stof weg laat dan moet daar wat voor in de plaats komen. En dat is dan de verrijkingsstof. Compacten en verrijken zijn dus altijd met elkaar verbonden.

Op 22 maart ben ik op een conferentie van de PO raad in Lunteren geweest. Daar heb ik ook een workshop over compacten en verrijken gevolgd. Daar werden dezelfde criteria aangegeven als die van de website *hoogbegaafdheid.nu* die ik hierboven al beschreven heb.

Daar hebben we ook gekeken naar het compactingsprogramma die het SLO gemaakt heeft voor de meest voorkomende reken en taal methodes. Zij hebben voor deze methodes een zogenaamd routeboekje gemaakt. Daar staat precies in aan gegeven wat een leerling wel moet maken en wanneer ze wel met de instructie mee moeten doen. Ook wordt er aangegeven welke opdrachten weg gelaten mogen worden. Ze gaven ook duidelijk aan dat er daarnaast materialen moeten zijn waar de kinderen mee verder kunnen. Ik was er erg enthousiast over. Ik was er vooral enthousiast over, omdat de kinderen met de samenwerkopdrachten wel mee doen met de klas. Zo blijven ze betrokken bij de groep en ik denk dat dit ook goed is. De methoden die wij op school voor taal en rekenen gebruiken stonden er ook bij en zo hoef je als leerkracht niet zelf het wiel uit te vinden. Ik denk ook dat de leerkrachten op school er goed mee uit de voeten kunnen.

2.5 Conclusie:

Ik heb door het schrijven van dit hoofdstuk veel opgestoken. Ik weet nu wat een meerbegaafd kind is en wat een hoogbegaafd kind is. Ik kan nu ook duidelijker het verschil tussen deze twee groepen kinderen benoemen. (zie paragraaf 2.3) Ook merk ik doordat mijn kennis uitgebreid is, ik op een andere manier naar het onderwijs aan meerbegaafde kinderen ben gaan kijken. Ik dacht al snel dat iets extra's aan werk wel voldoende was, maar dat iets

extra's moet zeker aan een aantal criteria voldoen. Daar ben ik nu goed van doordrongen. In dit hoofdstuk heb ik antwoord gekregen op mijn eerste twee deelvragen. Vandaar uit kan ik verder met mijn onderzoek. Door de theorieën bestudeert te hebben weet ik wat belangrijk is en weet ik dus ook waar ik me in mijn onderzoek op moet richten.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Inleiding:

In dit hoofdstuk ga ik beschrijven wat voor soort onderzoek ik ga doen en hoe mijn onderzoek is opgebouwd. Ook geef ik een beschrijving van mijn onderzoeksvorm en waarom ik deze gekozen heb. De verantwoording van triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid komt aan bod. En tot slotte wil ik aangeven hoe ik rekening gehouden heb met ethische aspecten.

3.2 Onderzoekstype:

De drie meest gebruikte onderzoeksmethoden zijn het experiment, het Survey-onderzoek en het interpretatieve onderzoek. (Harinck, 2009) Aangezien mijn onderzoek zich richt op de vraag hoe leerkrachten, ouders en kinderen denken over wat zij vinden van het onderwijs aan meerbegaafden, is mijn onderzoek een Survey-onderzoek. Het onderzoekstype is een programma evaluatie. Mijn onderzoek richt zich op het beoordelen van de kwaliteit van het onderwijs aan de meerbegaafde kinderen op school, maar ook op de behoeften en verwachtingen die leerkrachten, ouders en kinderen hebben. Mijn onderzoek wordt uitgevoerd op meso-niveau; het is groepsoverstijgend want ik richt me op een bouw.

3.3 het verzamelen van data

Er zijn drie verschillende manieren om data te verzamelen. (Harinck, 2009)

- Bevragen (via interview, enquête, informeel gesprek, gestructureerde discussie).
- Observeren (middels vrije observatie, gerichte observatie, logboek bijhouden).
- Lezen (documenten, geschreven bronnen)

In mijn praktijkonderzoek maak ik gebruik van twee van de drie manieren. Als eerste het lezen. Door het lezen van de theorie ben ik tot bepaalde inzichten gekomen. Deze heb ik beschreven in hoofdstuk 2 het theoretisch kader.

Als tweede het bevragen. Ik heb ervoor gekozen om ouders en leerkrachten een vragenlijst in te laten vullen. Ik heb eerst nog overwogen om bij de leerkrachten een interview af te nemen, maar omdat het tijdsbestek waarin mijn onderzoek plaats vindt te kort is voor het aantal leerkrachten waarbij ik dan een interview af moet nemen heb ik gekozen voor een vragenlijst. Bij de kinderen neem ik een interview af. Ik heb er voor gekozen om met de kinderen in gesprek te gaan, omdat een vragenlijst voor deze leeftijdscategorie nog te moeilijk te beantwoorden is. Door met ze in gesprek te gaan kan ik ook doorvragen als dat nodig is. Ik neem drie interviews af. Eén met de kinderen van de groepen 3 en twee met de kinderen van de groepen 4. Ik doe dit, omdat bij 1 interview de groep te groot wordt. Ik splits

de kinderen van groep 4 ook in twee groepen, omdat ik 9 kinderen tegelijk ook teveel vind. Daar komt ook nog bij dat de kinderen vanuit het zelfde leerjaar of groep elkaar kennen. Hierdoor is het voor kinderen veiliger en vertrouwder om met elkaar en mij in gesprek te gaan.

In mijn onderzoek wil ik antwoord krijgen op de vraag wat de onderwijsbehoeften en verwachtingen van ouder, kinderen en leerkrachten zijn ten aanzien van het onderwijs aan meerbegaafden in de groepen 3 en 4. Ik richt mij op deze twee jaargroepen, omdat ik werkzaam ben als ib-er van de onderbouw. De groepen 1 en 2 horen ook bij de onderbouw, maar daar zou de vraag heel anders zijn. In de kleutergroepen spreek je namelijk nog niet van meer of hoogbegaafdheid, maar van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. De onderwijsbehoeften zijn in een kleutergroep ook heel anders dan in een groep 3 of 4. Ik heb samen met de leerkrachten gekeken welke kinderen voor het onderzoek in aanmerking komen. Samen met mijn collega ib-er heb ik een aantal criteria opgesteld, waar de kinderen aan moeten voldoen.

Deze criteria zijn:

- Het kind heeft een onderzoek gehad waaruit blijkt dat het een IQ heeft dat past bij een meer- of hoogbegaafd kind.
- Het kind heeft voornamelijk A scores op de toetsen van het CITO leerlingvolgsysteem
- De kleuterjuffen hebben bij het kind een grote ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd en deze heeft zich voortgezet in groep 3.
- Uit observaties van de huidige leerkracht blijkt dat het kind een voorsprong heeft op de rest van de groep.

We hebben 4 groepen 3 en 4 op school. Uit deze 4 groepen zijn 13 kinderen geselecteerd die voldoen aan de bovenstaande criteria. Vier kinderen in de twee groepen 3 en 9 kinderen in de twee groepen 4. Als de ouders toestemming geven neem ik bij 13 kinderen een interview af. Dit gebeurt op drie momenten. Eén moment met de 4 kinderen uit de groepen 3, één moment met 5 kinderen uit groep 4a en een laatste moment met de 3 kinderen uit groep 4b

Er zijn 13 ouderparen bij het onderzoek betrokken. Er gaan dus 13 vragenlijsten voor ouders mee naar huis.

In de groepen 3 en 4 werken 7 leerkrachten. Eén werkt fulltime en de anderen parttime. De parttimers zijn samen groepsverantwoordelijk en vullen daarom ook allebei een vragenlijst in. Eén van de leerkrachten is tevens ouder van één van de geselecteerde kinderen. Ik heb in overleg met mijn critical friends tijdens een LOL bijeenkomst (Leer- en onderzoekslijn

bijeenkomsten) besloten dat zij in het onderzoek meedoet als ouder en niet als leerkracht.

Dit betekent dat er door 6 leerkrachten een vragenlijst ingevuld gaat worden.

Ik heb bij de vragenlijst voor de ouders gekozen voor een gemengde vragenlijst. Dit betekent dat er zowel gesloten als open vragen in staan. De gesloten vragen moeten al een groot deel van mijn deelvraag *Wat zijn de verwachtingen die ouders van meer en hoogbegaafden kinderen hebben ten aanzien van het onderwijs aan hun kind?* beantwoorden. Ik heb er ook open vragen bij gedaan, omdat mijn gesloten vragen niet alle behoeften kunnen dekken. De behoeften en verwachtingen zijn mij juist niet duidelijk en door er open vragen bij te stellen denk ik een breder antwoord te krijgen. Ik heb de gesloten vragen simpel en niet te complex gemaakt. Om er zeker van te zijn dat dit ook zo is heb ik de vragen eerst voorgelegd aan mijn collega ib-er en mijn critical friends. Bij het beantwoorden van de gesloten vragen gebruik ik de beoordelingsschaal. Ouders kunnen aangeven in hoeverre zij het eens zijn met een bepaalde stelling. Ik heb de vragenlijst niet te lang gemaakt zodat ouders niet al meteen bij het zien van een hele rij vragen afhaken. Om voldoende reacties terug te krijgen heb ik in mijn begeleidende brief naar de ouders (zie bijlage 1) duidelijk aangegeven dat ik hoop op veel medewerking van ouders en ook heb ik het belang daarvan aangegeven. Verder heb ik in een aantal oudergesprekken die ik met de ouders van deze kinderen heb gevoerd al aangekondigd dat ik met een onderzoek bezig ben en gevraagd of zij hier aan mee willen werken.

Door met al deze punten rekening te houden ben ik gekomen tot een vragenlijst die aan de ouders meegegeven kan worden (zie bijlage 2)

Bij de leerkrachten heb ik een vragenlijst met alleen gesloten vragen. (zie bijlage 3) Ik heb hier voor gekozen, omdat ik vanuit de literatuur de behoeften van leerkrachten al veel beter in zicht heb. Ik denk dat ik de belangrijkste behoeften te pakken heb in deze vragenlijst. Mijn collega's zijn allemaal op de hoogte dat zij een vragenlijst krijgen en waar deze over gaat. In een plenaire vergadering heb ik mijn praktijkonderzoek toegelicht en daar hebben de betreffende collega's toegezegd om aan het onderzoek mee te werken en de vragenlijst in te vullen.

Bij de kinderen neem ik een interview af en gebruik daar voor het boek *luister je wel naar mij?* van Martine F. Delfos als leidraad. Ik gebruik dit boek, omdat hier precies per leeftijdscategorie in staat beschreven hoe je een goed gesprek met kinderen kunt voeren. Door het boek te bestuderen ben ik tot een vragenlijst gekomen die ik ga gebruiken bij het afnemen van de interviews. Ik ga de interviews volgens een vast stappenplan afnemen. (zie bijlage 4)

De data die ik krijg bij de gesloten vragen van de vragenlijsten kan ik kwijt in een tabel of grafiek. De antwoorden van de open vragen ga ik puntsgewijs opschrijven. De antwoorden van de interviews met de kinderen zet ik een matrix.

3.4 betrouwbaarheid, validiteit en triangulatie

Een praktijkonderzoek moet betrouwbaar en valide zijn. Bij betrouwbaarheid kijken we naar de herhaalbaarheid en de nauwkeurigheid van een 'meting'. Onder validiteit wordt verstaan heeft het onderzoeksinstrument datgene te pakken wat we willen weten? Is de uitslag geldig? Klopt het beeld wel?

Voor praktijkonderzoek wordt over het algemeen de betrouwbaarheid en validiteit niet uitgedrukt in een statistisch cijfer, zoals bij wetenschappelijk onderzoek het geval is. (Harinck, 2009)

Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te waarborgen bewaar ik alle vragenlijsten die ik binnen krijg. Ik maak een lijst met namen van kinderen die een vragenlijst mee naar huis hebben gekregen. Hier hou ik op bij van wie ik een lijst terug krijg. Krijg ik een vragenlijst anoniem terug komt die op een ander lijstje. Zo kan ik zien hoeveel lijsten er terug zijn en hoeveel er eventueel niet ingevuld zijn. Ook van de leerkracht vragenlijsten houd ik bij hoeveel en van wie ik ze terug krijg. De ingevulde vragenlijsten blijven bewaard. De gesprekken die ik met de kinderen voer neem ik op een film op. (Alleen het geluid). Ook de opname hiervan blijft bewaard.

Tijdens het maken van de vragenlijsten heb ik steeds met mijn collega ib-er en mijn critical friends overlegd of ze zo goed zijn. Ook de vragen die ik de kinderen voorleg heb ik met mijn critical friends en een leerkracht besproken. Dit alles maakt dat mijn onderzoek valide is.

Een heel belangrijk kwaliteitscriterium in het praktijkonderzoek is de *triangulatie*, het gebruik van meerdere gegevensbronnen. (Harinck, 2009) De triangulatie in mijn onderzoek is terug te vinden in het feit dat ik de onderwijsbehoeften van meer- en hoogbegaafden van drie kanten bekijk. Ik kijk ernaar vanuit het oog van de leerkracht, de ouders en de leerlingen.

3.5 Ethische aspecten

Bij het doen van een praktijkonderzoek moet je voldoen aan ethische reflectie zoals beschreven in de module leer- en onderzoekslijn van Fontys (2009). In deze module wordt uitgegaan van zes principes. Het is belangrijk dat de reflectie van deze zes principes in een dialoog tot stand komt. Deze dialoog heb ik gevoerd met mijn begeleider en mijn critical

friends. Hieronder geef ik een beknopte neerslag van de ethische reflectie aan de hand van de zes principes.

1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog:

De resultaten die ik beschrijf zijn gebaseerd op transparante en navolgbare gegevens. Alle ingevulde vragenlijsten worden bewaard. Ook de geluidsband met de opnames van de interviews die ik afneem bij de kinderen. Ik heb niets overgenomen van andermans werk zonder de gebruikelijke bronvermelding. Doormiddel van de begeleidende brief aan de ouders leg ik uit wat de bedoeling is en waarom ik de vragen stel. Aan mijn collega's heb ik een vergadering uitgelegd wat het doel van mijn onderzoek is. Bij het interview van de kinderen zal ik ook beginnen met een uitleg en het vertellen van het doel van het gesprek. Ik beloof ouders en collega's dat ik de conclusies na afloop aan hun bekend zal maken. Ook de kinderen zal ik vertellen wat mijn conclusies zijn. Mijn onderzoek is regelmatig besproken met mijn begeleider en critical friends tijdens onze LOL bijeenkomsten.

2. Zorgvuldigheid en nalatigheid:

Het onderwerp van mijn praktijkonderzoek is vooraf met een lid van het MT (management team) besproken. Van die persoon heb ik toestemming gekregen om met dit onderwerp door te gaan. Ik heb alle betrokken partijen vooraf geïnformeerd. Zoals ook beschreven bij punt 1.

Ik vraag aan de ouders toestemming of de kinderen mee mogen doen met het interview. Geven de ouders geen toestemming dan doet het kind niet mee. Ik zal de gegevens anoniem verwerken.

Tijdens het doen van het praktijkonderzoek heb ik regelmatig overleg gehad met mijn begeleider en critical friends. Om de planning niet uit het oog te verliezen hebben we steeds een voortgangsformulier ingevuld en deze met elkaar besproken.

3. Volledigheid en collegialiteit:

Ik zal alle uitkomsten en resultaten van mijn onderzoek beschrijven in hoofdstuk 4. Ik zal niets achterhouden.

4. Concurrentie en collegialiteit:

Ik werk samen met een groep van 8 mensen. Wij sturen elkaar regelmatig het gemaakte werk toe en geven elkaar daar reflectie op. We bespreken dit ook met elkaar in de LOL bijeenkomsten.

5. Publiceren, auteurschap en geheimhouding:

Mijn praktijkonderzoek mag na goedkeuring gepubliceerd worden zodat mede collega's er eventueel hun voordeel mee kunnen doen.

6. Onderzoek in opdracht:

Mijn onderzoeksvraag komt voort uit een verlegenheids situatie bij mij op school, maar ik heb zelf gekozen dat ik deze onderzoeksvraag verder wil onderzoeken. Dit mede omdat ik het onderwerp heel interessant vind.

Hoofdstuk 4 Data presentatie en analyse

4.1 Inleiding;

In dit hoofdstuk ga ik beschrijven wat mijn onderzoeksgegevens zijn. Wat is er uit de vragenlijsten gekomen en wat hebben de kinderen gezegd in het interview. Ik heb dus te maken met kwalitatieve en kwantitatieve gegevens. Kwantitatieve gegevens zijn meetbare gegevens. Deze zijn uit te drukken in een getal. Dit zijn de antwoorden die de leerkrachten en de ouders gegeven hebben op de enquêtevragen met de beoordelingsschaal. Deze ga ik verwerken in een staafdiagram. Kwalitatieve gegevens zijn ongestructureerde gegevens. Dit zijn de antwoorden die de ouders gegeven hebben op de open vragen en de interviews die ik afgenomen heb met de kinderen. De antwoorden die de ouders op de openvragen hebben gegeven ga ik verwerken via de geordende schoenendoos. De antwoorden worden geordend achter elkaar gezet. (Harinck, 2009) De antwoorden die de kinderen gegeven hebben zet ik in een matrixmodel.

Ik heb van zowel de ouders als de leerkrachten een 100% respons.

Tijdens het onderzoek ben ik niet tot de conclusie gekomen dat ik nog andere data moest verzamelen. Of dat het op een ander manier moest. Ik denk dat ik met deze data genoeg gegevens heb om in een volgend hoofdstuk antwoorden te kunnen geven op mijn deelvragen.

Tevens analyseer ik de verkregen onderzoeksdata. Ik beschrijf mijn bevindingen per onderzoekscategorie; de ouder, de leerkrachten en de kinderen. Ik beschrijf vooral de bevindingen die mij het meest opvallen. Bij iedere categorie bekijk ik ook op wat voor een deel van mijn onderzoeksvraag zij antwoord geven. Bij de analyses spreek ik over de kinderen in mannelijke vorm. Dit is willekeurig gekozen, maar vergroot de leesbaarheid van mijn analyses.

4.2 De oudervragenlijst

Bij de oudervragenlijst stonden open vragen. De antwoorden staan in onderstaand figuur.

figuur 1 Matrix antwoorden open vragen oudervragenlijst

Waar bent u tevreden over?

- over alles.
- over de juf (A)
- Onze dochter/zoon heeft het naar haar zin op school.
- We zijn tevreden over de leerkracht. (M) Deze leerkracht wordt drie maal genoemd.

- De leerkracht signaleert goed en bejegt ons kind goed, maar we houden ons hart vast voor de toekomst, welke juf krijgt ze dan?
- Onze dochter zit pas sinds de carnavalsvakantie bij jullie op school. We hebben nog geen duidelijk beeld van wat voor aanbod ze krijgt. Ze komt wel altijd heel blij uit school. Mijn indruk is dat er veel extra voor de kinderen gedaan wordt. Ik ben tevreden over de regel alleen in de pauze naar het toilet en de tafels in een rij zodat iedereen met zijn gezicht naar de leerkracht zit.
- Onze zoon heeft het naar zijn zin op school, maar we vinden het moeilijk om in te schatten of hij voldoende uitdaging krijgt.
- Over het algemeen zijn we tevreden.
- een maand geleden hadden we nog een ontevreden gevoel, maar door een gesprek met de ib-er en de orthopedagoog is dat positief omgedraaid. we hopen nu meer duidelijkheid te krijgen.
- De wil van de leerkrachten om aan de gang te gaan met eigen meegebrachte materialen.
- Onze zoon vindt het leuk om in een klein groepje bezig te zijn met “moeilijke” sommen.
- Ons kind voelt zich prettig in de klas.
- Ouders en kinderen worden serieus genomen.
- Ook voor kinderen met hogere cito-scores wordt tijd genomen, ook zij worden indien van toepassing als “zorg” leerlingen gezien.

Wat zou u graag anders zien?

- Ik hoop dat er voor de begaafde leerlingen een soort doorgaande lijn betreffende compacten en verrijking is.
- Ik weet te weinig van de gebruikte materialen om er een oordeel over te geven, (2 maal genoemd) maar ik merk bijv. tijdens het lezen dat de keuze van de boekjes beperkt is.
- Ik zou graag een weekopening of sluiting zien.
- Ik mis ook een vak als levensbeschouwing. Dus niet alleen de keuze tussen protestants of katholiek onderwijs.
- Meer feedback tbv de ontwikkeling van het kind.
- We zouden graag beter geïnformeerd worden over de lesstof waar ons kind aan werkt. we moeten het nu van ons kind zelf horen. (3 maal genoemd) Voor één ouder kwam de brief zelfs als verrassing.
- Dat de school in het algemeen meer verbreding zou aanbieden.
- De leerkracht heeft te weinig tijd om ons kind goed te begeleiden. Men is bezig met het schrijven van een beleidsplan, waarom duurt dit zo lang?
- Meer uitdaging en verrijking. (2 maal genoemd)
- Meer aandacht voor expressie, drama en prestatievormen.
- Onze dochter is nog tekort op school om daar een oordeel over te geven.

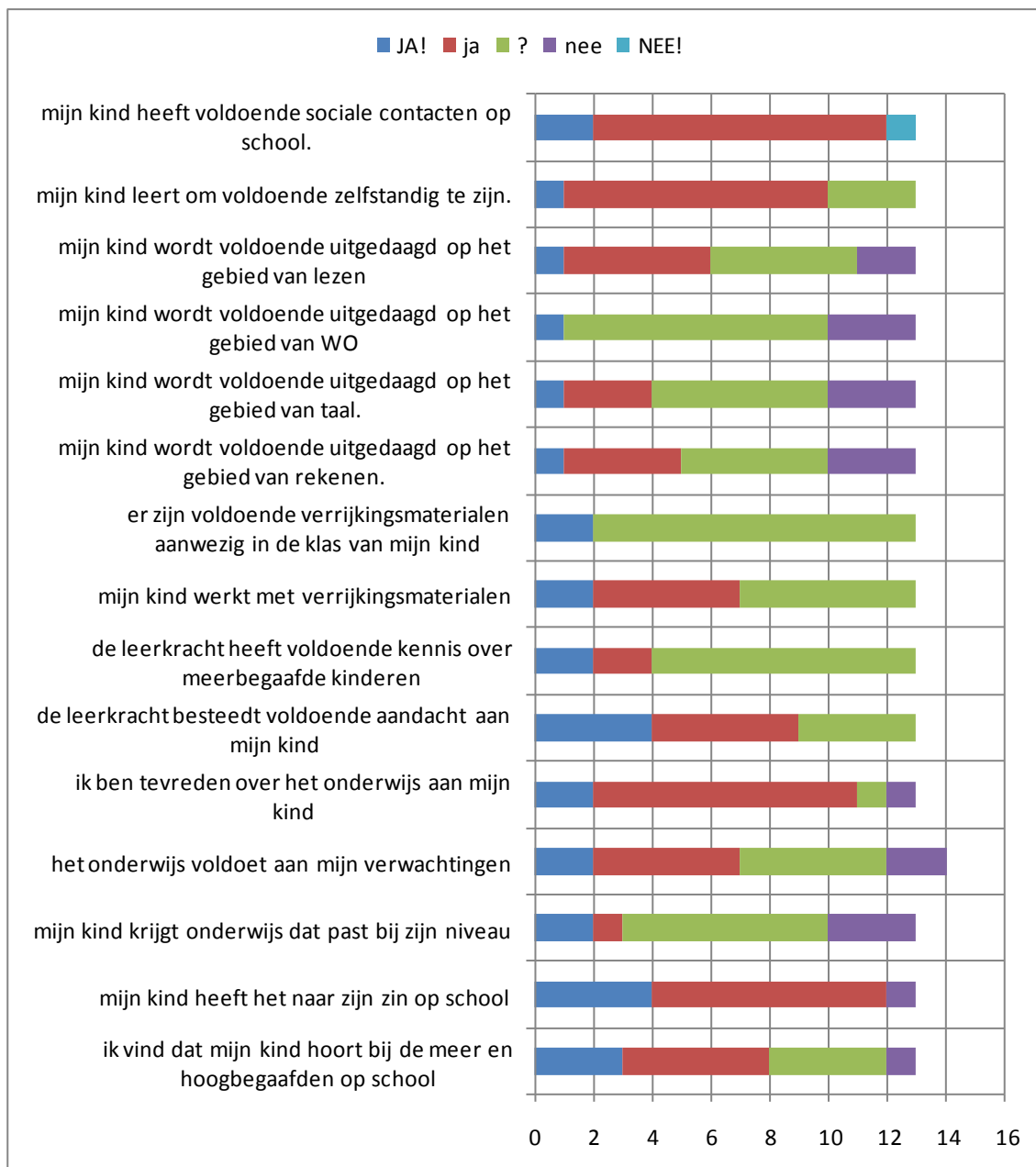
Wat zijn uw verwachtingen ten aanzien van het onderwijs aan uw kind?

- Dat ons kind een fijne tijd heeft op school. (2 maal genoemd)
- Dat ons kind op een leuke manier uitgedaagd wordt. (2 maal genoemd)
- Dat er extra materiaal aangeboden wordt zodat mijn kind leren leuk blijft vinden. (5 maal genoemd)
- Dat leerkrachten in de nabije toekomst meer kennis, kunde en ruimte krijgen van hun werkgever om deze kinderen te bieden wat ze nodig hebben. (2 maal genoemd)
- We hopen op passend onderwijs voor onze dochter.
- Door samen met de leerkrachten goed de vinger aan de pols houden en er samen een leuke en leerzame tijd van maken.

- Meer vanuit het oogpunt topdown leren, vanuit de eindtoets aanbieden wat een “pluskind” nog nodig heeft.
- Kinderen stimuleren en boeien, ook vakken waar ze niet (zo) goed in zijn gevarieerd brengen
- Dat kinderen leren samenwerken en elkaar helpen.

De resultaten van de gesloten vragen zijn weergegeven in onderstaande grafiek.

grafiek 1 antwoorden oudervragenlijst

4.2.1. Analyse oudervragenlijst:

Met dit deel van het onderzoek wil ik antwoord krijgen op mijn volgende deelvraag:

Wat zijn de verwachtingen die ouders van meer en hoogbegaafde kinderen hebben ten aanzien van het onderwijs aan hun kind?

Ik heb bij deze vragenlijst niet alleen naar de verwachtingen die ouders hebben gevraagd, maar ook hoe de ouders het onderwijs nu ervaren. Zijn ze tevreden en wat willen ze graag anders zien? Ik heb dit gedaan zodat ik de verwachtingen beter kan plaatsen als ik ook weet wat ze nu van het onderwijs aan hun kind vinden.

Uit grafiek 1 blijkt dat de meeste ouders vinden dat hun kind hoort bij de groep meer en hoogbegaafden op school. Een groep van 4 ouderparen geeft aan niet te weten of hun kind bij de groep meer en hoogbegaafden hoort. En één ouderpaar vindt zelfs dat hun kind niet bij de groep meer en hoogbegaafden hoort.

Bij de vragen (zowel gesloten als open) over het welzijn van hun kind geven de meeste ouders aan dat hun kind het naar zijn zin heeft op school. Een aantal ouders geeft aan dat, dat vooral komt door de leerkracht die veel tijd en energie in hun kind steekt, maar anderzijds wordt er ook genoemd dat de leerkracht juist te weinig tijd heeft voor hun kind. Het grootste deel van de ouders is tevreden over het onderwijs aan hun kind. Helaas heeft 1 ouderpaar op deze vraag een nee als antwoord gegeven. Het overgrote deel van de ouders geeft aan dat hun kind voldoende sociale contacten heeft op school.

In de open vragen wordt aangegeven dat ouders het soms moeilijk vinden om in te schatten of hun kind onderwijs krijgt wat bij zijn niveau past. Dit blijkt ook uit de enquêtevraag, waar 7 ouderparen aangeven niet te weten of hun kind het onderwijs krijgt wat bij zijn niveau past. Voor 5 ouderparen is het lastig om aan te geven of het onderwijs voldoet aan hun verwachtingen. Eén ouder heeft daar twee antwoorden gegeven, waardoor het totaalantwoord op 14 komt. Ouders kunnen bij de open vraag wel duidelijk aangeven wat hun verwachtingen zijn. Het welzijn van hun kind staat daar vaak voorop, maar ook dat hun kind met voldoende en uitdagend materiaal kan werken. Ouders weten niet of er genoeg verrijkingsmateriaal aanwezig is in de klas. Elf ouderparen beantwoorden die vraag met een vraagteken. Ook zijn er nog een aantal vraagtekens als ze gevraagd wordt per vakgebied aan te geven of hun kind voldoende uitdaging krijgt.

Per vakgebied zijn er nog een drietal ouderparen dat aangeeft dat hun kind niet voldoende uitgedaagd wordt. Bij de vraag wat ouders graag anders zien wordt een paar maal aangegeven dat ze graag willen dat hun kind meer uitdaging krijgt.

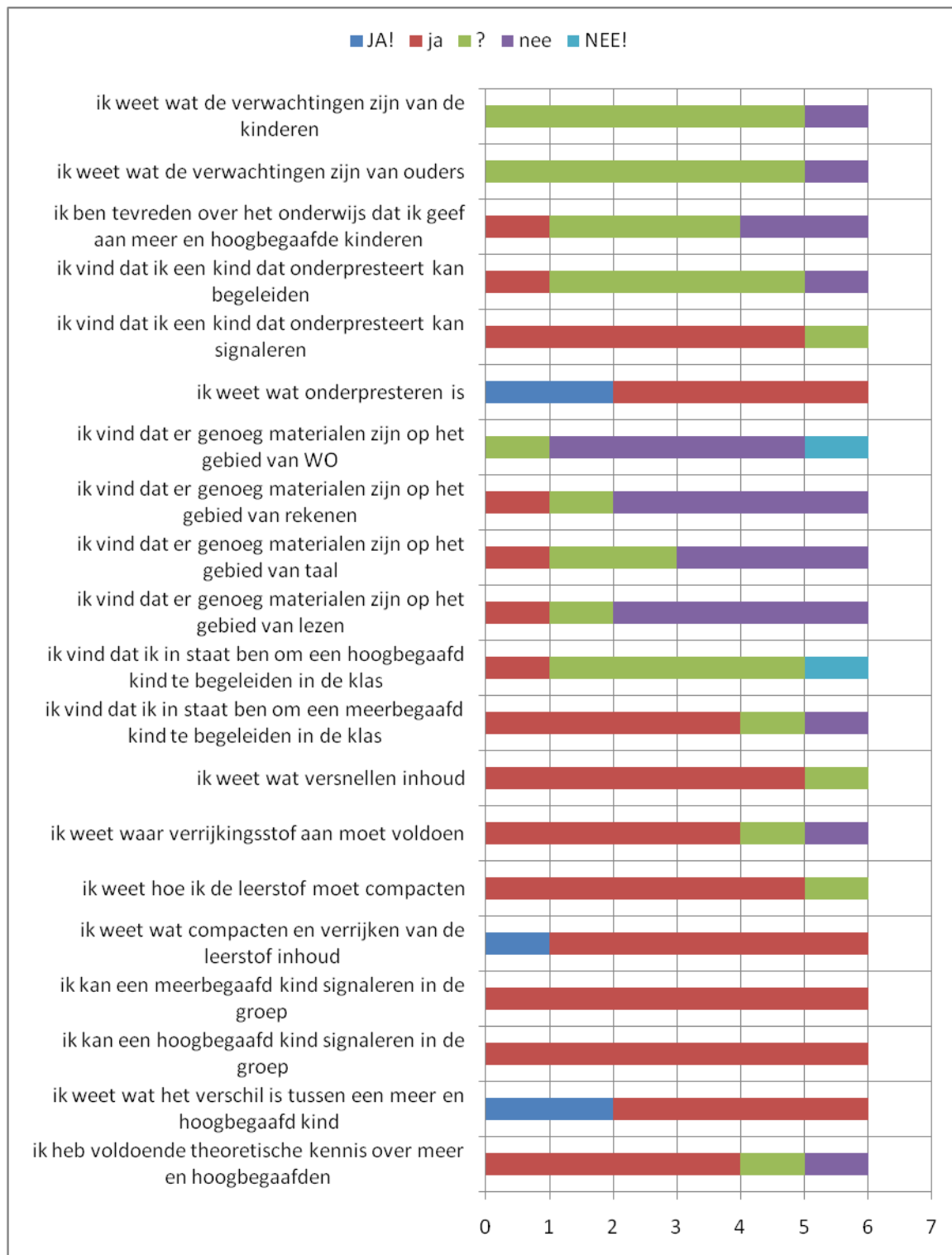
Ouders willen ook dat er meer aandacht komt voor de creatieve vakken. Verder zouden ouders ook graag meer geïnformeerd worden over waar hun kind mee bezig is.

In de enquêtevragen wordt aangegeven dat ouders het moeilijk vinden om te beoordelen of de leerkrachten over voldoende kennis beschikken ten aanzien van het onderwijs aan de meer en hoogbegaafden. Niemand beantwoordt deze vraag met nee, maar bij de verwachtingen wordt wel aangegeven dat ouders hopen dat de leerkrachten meer kennis, kunde en tijd krijgen om de meer en hoogbegaafden te begeleiden.

4.3 Leerkrachtvragenlijsten

De resultaten van de leerkracht vragenlijst heb ik weergegeven in onderstaande staafdiagram.

grafiek 2 antwoorden leerkracht vragenlijst.

4.3.1 Analyse leerkrachtvragenlijst:

Met dit deel van het onderzoek wil ik antwoord krijgen op mijn deelvraag:

Wat hebben de leerkrachten nodig om goed onderwijs te kunnen geven aan de meer en hoogbegaafden kinderen in de groepen 3 en 4?

Als ik kijk naar de vragen die aangeven of de leerkrachten voldoende theoretisch kennis hebben over onderwijs aan meer en hoogbegaafden dan geven de leerkrachten op één na aan dat ze dat hebben. Op de vragen of ze het verschil weten tussen een meer- en hoogbegaafd kind, of ze deze kinderen kunnen signaleren en of ze weten wat compacten en verrijken is, antwoord iedereen met ja of JA!. Op 1 na weten de leerkrachten ook hoe ze de leerstof moeten compacten. De grootste groep leerkrachten weet ook waar verrijkingstof aan moet voldoen. Als het om de begeleiding van meerbegaafden kinderen geven de leerkrachten aan dat ze dat kunnen. Als het gaat om de begeleiding van hoogbegaafden kinderen dan zijn ze meer onzeker. Hier geeft maar 1 leerkracht aan dat zij dat kan, 4 leerkrachten geven aan dat ze het niet weten of ze dat kunnen en 1 leerkracht vindt zelf dat ze daar niet goed toe in staat is.

Bij de vragen die gaan over het materiaal wat in de klassen aanwezig is om kinderen extra te verrijken wordt vaak met nee of een vraagteken geantwoord. Op het gebied van taal geven de meeste een positief antwoord. Op het gebied van WO (wereld oriëntatie) geeft iedereen een negatief antwoord.

Uit de grafiek blijkt ook dat alle leerkrachten weten wat onderpresteren is en dat ze kinderen die onderpresteren kunnen signaleren. Bij de vraag of ze onderpresteerders kunnen begeleiden antwoord maar 1 leerkracht met ja, 4 twijfelen daar over en 1 leerkracht vindt dat ze dat niet kan.

Van de leerkrachten die de enquête hebben ingevuld is er maar 1 tevreden over het onderwijs wat ze geeft aan de meer en hoogbegaafden, 3 twijfelen en 2 leerkrachten zijn niet tevreden.

Als laatste geven de leerkrachten aan dat ze niet of twijfelen aan de verwachtingen die ouders en de kinderen zelf hebben.

4.4 Interview met de kinderen

Ik heb de interviews niet helemaal uitgeschreven, maar weergegeven in een matrix. Ik heb hier voor gekozen om de leesbaarheid van het onderzoek te vergroten. Mocht iemand de interviews willen horen dan zijn ze in het bezit van de onderzoeker. Ze mogen afgeluisterd worden na toestemming van de onderzoeker en de geïnterviewde kinderen. Bij het interview is de kinderen namelijk beloofd dat de opnames alleen bedoeld zijn voor de onderzoeker.

figuur 2 matrix met interview gegevens van de kinderen uit groep 3, 4a en 4b

	Leerlingen groep 3	Leerlingen groep 4a	Leerlingen groep 4b
Jullie hebben vandaag een rekenles gehad wat hebben jullie daar gedaan?	Het groene boek uitgemaakt. Het groen boek is het plusboek. Ik heb twee plusboeken. Een dunne en een dikke. dat is een boek met allemaal moeilijke vragen.	We hebben rijtjes met sommen gemaakt.	We moesten in het werkboek werken. Alleen som 3. Zijn we klaar dan werken we aan de weektaak en daarna het plusboek. Eén meisje werkt ook nog met rekentijgers.
Was dat hetzelfde als de andere kinderen gedaan hebben?	Nee want er zijn ook kinderen die geen plusboek hebben.	Soms niet en soms wel. Met de lessen wel, maar niet met de weektaak dan maken wij de drie sterren sommen. Als dat klaar is dan mogen we in het plusboek. Eén jongentje doet niet meer met de les mee. Hij hoeft de instructie niet meer te volgen.	Nee, want wij maken de drie sterren. En wij hebben het plusboek.
Waarom hebben jullie dat plusboek?	Omdat ik de rekenles te makkelijk vind	Omdat we slim zijn . We vinden het plusboek leuk om te doen. Zeker als we iets mogen “doen” en niet alleen sommen uitrekenen. Het plusboek is niet in kleur, alleen in zwart wit en dat is lastig. De juf heeft wel een boek met kleur.	Omdat de andere sommen te makkelijk zijn.
Moeten jullie alles wat de andere kinderen doen meedoen?	Niet altijd. Alleen de kinderen met een groen boek hoeven dat niet.	Soms wel en soms niet.	Meestal wel, maar ik maak soms fouten omdat het te makkelijk is.
Mogen jullie ook op andere momenten andere dingen doen dan de andere kinderen?	Bij lezen zit ik in de zongroep. Dan heb je dikkere boeken en dan hoef je niet altijd naar de juf te luisteren. Wij weten het dan al en hoeven niet mee te doen met de uitleg.	Sommige, die gaan met taal naar juf L en doen dan slimme taal. Eén jongetje gaat bij de RT mindmappen.	Wij gaan slimme taal doen bij juf L. Maar we zouden in de klas ook wel moeilijkere dingen willen doen.
Krijgen jullie nog wel eens uitleg bij rekenen?	Soms als het helemaal nieuw is.	We krijgen niet echt uitleg bij het plusboek. We doen	Niet van te voren. Als we iets niet snappen dan

		het zelf en als je het niet snapt dan mogen we het vragen.	kunnen we het vragen.
Hoe vinden jullie het om andere dingen te doen dan de andere kinderen?	Leuk, maar ik heb niet eens in de gaten dat de tijd voorbij gaat. Als het moeilijk is vind ik het wel leuk. Leuk, maar het rekenen duurt wel altijd lang. Van 9 tot 10 uur rekenen. En ik vind het nog steeds makkelijk.		
Vind je dat je anders bent dan andere kinderen? Kan je daar ook een voorbeeld van geven.	Een beetje wel. Ik ben een beetje slimmer Een beetje, omdat ik andere dingen moet doen. Wij hebben ook sneller het boek uit.	Niet echt. Ik wel want andere kinderen gaan makkelijkere dingen doen dan wij. Ik vind wel dat ik anders ben, want ik vind de les saai.	Ja een beetje ik ben iets slimmer. Dat merk ik aan dat ik sneller klaar ben met alles dan de rest. Bij het spelen ben ik niet anders. Ik mag vaak kinderen helpen. Dat vind ik leuk.
Kan je een ding noemen wat je leuk vindt op school?	Buiten spelen (heel spontaan) en in de klas rekenen. Buiten spelen en in de klas reken op de computeren, omdat het dan anders is.	Tekenen. Creatief zijn vind ik leuk.	Tekenen. Rekenen een beetje en slimme taal bij juf L. Speling. Taal als het een moeilijke les is.
Kan je één ding noemen wat je niet leuk vindt op school?	Knutselen, want dan worden mijn handen zo vies van al die lijn. De uitleg van rekenen als ik het al snap. Als de juf streng is. En om te doen taal, omdat het een beetje makkelijk is.	Ik vind alles leuk. Ik vind het wel saai als we de hele tijd moeten wachten. Rekenen, ik vind het saai. Schrijven dat moet zo netjes en je mag geen fouten maken. Dat de hele klas straf krijgt als er 1 iemand iets doet wat niet mag.	Bergrijpend lezen dat is heel saai. Woordenschat ook. Rekenen want ik vind de meeste dingen makkelijk.
Als je de school een cijfer mag geven tussen 0 en 10 wat zou je dan geven?	Sj 10 Sm 9 Si 9 O 9	Je 6 St 9 plus L 9,5 J 7 plus MW 7 Mv 10	C 2 H 8 T 6-

Waarom heb je voor dit cijfer gekozen?	Sj omdat ik het best leuk vind op school. Ik vind het helemaal goed op school. Sm dat ben ik vergeten. Si omdat ik sommige dingetjes niet zo leuk vind. O ik vind alles wel een beetje makkelijk.	Je ik vind de les niet leuk, rekenen niet leuken ik vind schrijven heel vaak niet leuk. St Ik vind eigenlijk alles leuk behalve schrijven. L ik vind het schrijven en het rekenen niet leuk. J het wachten vind ik niet leuk en als er iemand praat wordt de juf boos. En er zijn vaak makkelijke lesjes. Mv ik vind het schrijven niet zo leuk. Mv ik ben tevreden zoals het nu gaat.	C begrijpend lezen duurt zo lang. Ik moet bij rekenen met het boek mee doen. Alles vind ik makkelijk, behalve lezen. De juf heb ik niet meegeteld anders was het al wel twee cijfers hoger. H de leerkrachten zijn leuk en ik mag moeilijke dingen doen T Ik vind lezen heel saai. Veel kinderen lezen dan niet echt. Rekenen vind ik ook niet echt leuk. Taal ook. Slimme taal wel. Bergrijpend lezen moet eigenlijk maar gewoon weg. De juf vind ik wel leuk daarom heb ik een iets hoger cijfer gegeven.
Wat zou er moeten gebeuren om een stapje verder te komen?	Als ik de sommen op de computer niet hoeft te maken. Het mag wel een beetje moeilijker.	Als iemand praat in de gymrij dat die dan naar de klas moet en niet iedereen. Als het schrijven er niet was of maar 1 keer in de week. Dat er voor de slimmere kinderen meer werkjes komen. En dat we langer buiten mogen spelen.	Begrijpend lezen op een andere manier. Dat ik niet meer met het boek van rekenen mee hoeft te doen. Meer rekentijger . Meer slimme taal. Meer dingen wat moeilijker.
Als je iets mocht veranderen op school wat zou je dan veranderen?	Dat we niet meer met lijm hoeven plakken, maar wel met pritt stift. Boeken met kleinere letters en geen plaatjes. Dat alles moeilijker wordt. Moeilijkere sommen en boeken.	Dat we meer rekenspelletjes krijgen. Iets langer buiten spelen. Langer tekenen.	Bergrijpend lezen wat minder doen en taal wat moeilijker maken. Kinderen die goed kunnen rekenen niet aan de les mee laten doen. Langere pauzes.
Zijn er genoeg werkjes in de klas die je kan doen als je klaar bent	Ja, ik mag een boekje lezen of in mijn muziekschrift kleuren. Dat	We hebben geen kieskast. Eén meisje komt van een andere school en	We hebben een kieskast, maar daar mogen we niet altijd uit kiezen, dan gaan

met je werk?	vind ik wel leuk. Ik werk ook in mijn paasboekje. (ze hebben altijd een themaboekje dat voor iedereen hetzelfde is) Er zou nog wel wat bij kunnen, maar hij kan niet goed aangeven wat dan.	daar hadden ze dat wel en daar stonden dan spelletjes in die ze mochten kiezen. We gaan nu of werken in het tafelboekje. Bij taal niet, het zou leuk zijn als er een taal plusboek komt.	we tekenen of lezen. De werkjes in de kieskast zijn wel een beetje makkelijk. Voor taal hebben we een ook een kieskast. Maar vaak gaan we lezen als we klaar zijn met taal. We hebben wel maar weinig leuke boeken op school. De meeste zijn te makkelijk. We mogen wel van thuis een boek mee nemen.
Wat doe je graag buiten school?	Op de trampo, televisie kijken en met mijn vriendje M spelen. Si televisie kijken (ik mag het niet veel, maar ik vind het wel leuk) en buiten spelen. En ik teken graag. Beestjes zoeken. En oude dingen. En met de playmobile spelen. En in het zwembad.	Met de lego spelen. Heel graag tv kijken Ik hou van leren (spelend) met mijn zus schooltje spelen. Mijn broer maakt overal een school van. Pony rijden. Ballet, rekenen, tekenen en knutselen. En met mijn ds spelen.	Met mijn hond spelen. Ik teken graag. Ik voetbal graag en ga graag naar voetbalwedstrijden. Ik vind tennis, hockey en tennis ook leuk. Ik zit ook nog op paardrijden.
Vind je dat je genoeg vriendjes of vriendinnetjes hebt?	Ik heb er 3 en dat vind ik genoeg. Ja ik heb er meer dan 3 Ja, een paar vriendjes en vriendinnetjes.	Deze vraag is niet meer aan bod gekomen. De pauze was begonnen en ik merkte dat de kinderen erg onrustig werden.	Ja niet echt heel veel. Ook een meisje dat hier niet op school zit. Er zitten er ook veel in een hogere klas. Ik heb er niet zo heel veel, maar ik zou wel wat meer willen, maar ik heb er eigenlijk niet meer nodig. Ik heb er genoeg. Ook in groep 5.
Willen jullie mij of een ander kind nog iets vragen?	nee	Moeten we dit nog een keer doen? Ik wil niet meer de les in de weektaak doen.	nee

4.4.1 Analyse van de interviews met de kinderen.

Met dit deel van het onderzoek wil ik antwoord krijgen op mijn deelvraag:

Wat zijn de onderwijsbehoeften en verwachtingen ten aanzien van het onderwijs van de kinderen zelf?

De kinderen van de groepen vier geven aan dat ze tijdens de rekenles werken met de drie sterren weektaak en het plusboek. De kinderen uit groep 3 praten alleen over het plusboek. De kinderen zien dat, dit anders is dan de meeste kinderen in de klas doen. De reden die ze hier voor opgeven is dat ze de andere sommen te makkelijk vinden en omdat ze slim zijn. Uit de antwoorden die de kinderen gaven op de vraag of ze altijd met de les mee moeten doen kwamen verschillende antwoorden. Sommige kinderen doen wel mee met de instructie, andere kinderen doen helemaal niet mee met de instructie. Ze gaven wel allemaal aan dat ze de instructie vaak niet leuk vinden, omdat ze de dingen al weten. Bij het plusboek krijgen ze weinig instructie. Bij groep 3 wel bij nieuwe sommen, bij de groepen 4 niet, maar mogen ze wel vragen stellen als ze iets niet weten.

Bij taal doen ze niet zo heel veel andere dingen. Er zijn een paar kinderen van groep 4 die 1 keer in de week met een andere juf buiten de klas “slimme” taal gaan doen. Dit vinden ze leuk maar zouden ze ook best vaker willen doen.

In groep 3 wordt nog voor gedifferentieerd bij lezen. Alle vier de kinderen werken met het zon werk van veilig leren lezen en mogen boeken lezen die bij hun niveau passen.

De kinderen vinden zich maar een klein beetje anders dan de rest van de klas. Vooral op het gebied van leren. Ze vinden zichzelf slimmer en ze zijn anders omdat ze ander werk mogen doen. Als ze aan het spelen zijn dan vinden ze zichzelf niet anders dan de rest.

De dingen die ze leuk vinden om te doen hebben niet echt betrekking op de schoolse zaken. De antwoorden die de kinderen gaven lagen veel op het gebied van buiten spelen en de creatieve vakken. Ook rekenen werd een paar genoemd, maar dan wel het rekenen uit het plusboek en niet de sommen uit het gewone boek.

De kinderen waren heel stellig in de dingen die ze niet leuk vinden. De uitleg werd een paar keer genoemd. Er worden vaak dingen verteld die ze al weten. Bergrijpend lezen en schrijven kwam in de groepen 4 ook sterk naar boven. Volgens een paar kinderen mocht begrijpend lezen wel afgeschaft worden zo saai vinden ze dat.

Eén jongetje gaf een antwoord wat me erg op viel. Hij knutselde niet graag, omdat zijn handen daar erg vies van worden. Toen hij iets mocht veranderen op school gaf hij dan ook aan dat de lijm maar weg moest. Pritt stiften mocht nog wel.

De kinderen mochten de school een cijfer tussen de 0 en de 10 geven. Ze dachten daar serieus over na. De cijfers lagen ook erg uiteen. Van een 2 tot een 10. De kinderen konden heel duidelijk aangeven wat dat cijfer voor hen betekende. Er werden ook een paar cijfers

met een – of + gegeven of met een cijfer achter de komma. Het cijfer was vaak gebaseerd op de dingen die ze niet leuk vinden.

Sommige kinderen vonden het lastig om iets te bedenken om een stapje verder te komen. Andere waren daar heel duidelijk in. Als ik kijk naar de antwoorden die de kinderen gegeven hebben op de vraag wat ze willen veranderen op school gaan de antwoorden vaak over het gebied van rekenen. In de groepen vier werd een paar keer de kieskast genoemd. Een kast met reken of taal activiteiten die de kinderen kunnen gaan doen als ze klaar zijn met hun werk. In één groep is zo'n kast er al wel, maar vinden de kinderen de activiteiten te makkelijk. Een meisje wat van een andere school kwam vertelde dat ze daar een kieskast hadden met rekenspelletjes dat leek de andere ook wel wat. Ze gaven ook allemaal aan dat ze het ook leuk vinden als ze mogen tekenen als ze klaar zijn met hun werk.

De kinderen hebben thuis veel verschillende hobby's en bezigheden. De antwoorden varieerden erg en komen denk ik erg overeen met wat een gemiddeld kind van die leeftijd zegt. Een paar opvallende antwoorden waren dat een meisje graag thuis leerde door veel schooltje te spelen met een oudere zus en jongen die aangaf dat hij thuis graag op zoek was naar botjes en oude dingen.

De groepen die ik gevraagd heb naar hun vriendjes en vriendinnetjes gaven allemaal aan dat ze tevreden waren met de vriendschappen die ze hebben. Er waren wel een paar kinderen die graag meer vriendjes zouden willen hebben. Een aantal kinderen in groep 4 gaf aan graag met oudere kinderen uit hogere groepen te spelen.

Hoofdstuk 5 Conclusies

5.1 Inleiding:

In dit hoofdstuk ga ik antwoord geven op mijn onderzoeksvragen die ik gesteld heb aan het begin van mijn meesterstuk. Ik ga er conclusies voor mijn eigen praktijk aan verbinden. Ik gebruik daarvoor de data die ik verkregen en geanalyseerd heb in hoofdstuk 4. Ook maak ik een verbinding met de literatuur beschreven in hoofdstuk 2.

Ik ga eerst per deelvraag antwoord geven en conclusies trekken. In de laatste paragraaf verbind ik al mijn antwoorden en conclusies en denk daarmee antwoord te kunnen geven op mijn onderzoeksvraag.

5.2 deelvraag 1

De eerste deelvraag die ik stelde was:

Wanneer is een kind meer- of hoogbegaafd?

In mijn theoretisch kader heb ik hier al antwoord op gegeven. Een kind moet een IQ van 130 of meer hebben, maar alleen een hoog IQ is niet voldoende. Er zijn nog meer factoren die een rol spelen. Deze factoren worden in verschillende modellen beschreven. De modellen bouwen vaak op elkaar door. Deze modellen zijn o.a. beschreven door Renzulli & Mönks (zij beschrijven dat ook creativiteit en motivatie, maar ook externe factoren als school, gezin en peers een rol spelen), Span en Nelissen (hun visie legt sterk de nadruk op de prestaties van een individu en de eigen rol die het individu speelt bij het ontwikkelen van zijn begaafdheid.), Sternberg & Zhang (zij ontwikkelden een model waarbij zij door middel van vijf criteria aangeven waaraan een persoon moet voldoen om te kunnen spreken van begaafdheid.) en tenslotte Heller (dit model voegt het triadischmodel van Renzulli en Mönks en de theorieën over Meervoudige Intelligentie van de Amerikaanse psycholoog Gardner bij elkaar)

Ik kan wel concluderen door bovenstaande theorieën dat een hoge intelligentie belangrijk is, maar dat er ook andere kenmerken zoals creatief denkvermogen en motivatie belangrijk zijn. Ook spelen er factoren buiten het kind mee of een kind hoogbegaafde prestaties kan leveren. Het verschil tussen meer- en hoogbegaafd ligt ook niet alleen aan de intelligentie. Ook hier spelen kindkenmerken een rol (de verschillen heb ik beschreven in hoofdstuk 2 bladzijde 18)

Een kind met een intelligentie lager dan 130 kan door zijn motivatie en inzet hoogbegaafde prestaties leveren, maar een kind met een IQ boven de 130 kan door bepaalde factoren gewoon gemiddelde of zelfs beneden gemiddelde prestaties leveren.

5.3 deelvraag 2

Mijn tweede deelvraag die ik mezelf stelde was.

Is er al wat bekend over de onderwijsbehoeften van meer en hoogbegaafden kinderen?

Ook dit is een vraag die door de theorie beantwoord kan worden.

In de theorie worden een paar onderwijsbehoeften beschreven. Deze zijn:

Meerbegaafde kinderen hebben:

- Behoefte aan een korte kernachtige instructie.
- Behoefte aan beperkte hoeveelheid oefenstof en geen herhalingsstof.
- Een hoog werktempo.

Verder wordt er in de theorie veel geschreven hoe je als school aan deze behoeften kunt voldoen door de leerstof te compacten en te verrijken

5.4 deelvraag 3

Mijn derde deelvraag was:

Wat zijn de onderwijsbehoeften en verwachtingen ten aanzien van het onderwijs van de kinderen zelf?

Deze deelvraag heb ik onderzocht door met de kinderen in gesprek te gaan. Ik heb tijdens het interview de termen onderwijsbehoeften en verwachtingen niet genoemd. Ik heb antwoord proberen te krijgen door naar concrete situaties te vragen. Bijv. Wat vind je fijn op school? Wat zou je anders willen? Uit de analyses blijkt dat de kinderen zich tijdens het werken wel anders voelen dan de andere kinderen. Dit omdat ze zien dat ze sneller klaar zijn dan de rest en de leerstof makkelijker vinden. Bij het spelen en thuis ervaren deze kinderen dit niet zo. Ik denk dat de onderwijsbehoeften in eerste instantie dan ook liggen op het gebied van het leren.

Als ik goed naar de analyses kijk kan ik tot het volgende antwoord op mijn deelvraag komen:

De behoeften en verwachtingen die de kinderen hebben zijn:

- Minder meedoen met de uitleg van de klas.
- Meer moeilijker werk zowel bij rekenen als bij taal. Dit kan in bijv. in de vorm van een kieskast.
- Bij de verrijking niet alleen werkbladen, maar ook echt materiaal.
- Instructie krijgen op de verrijkingsstof.

Als ik deze behoeften die de kinderen zelf aangegeven hebben naast de literatuur (zie paragraaf 5.3) leg komen deze vrijwel overeen. Ik vind dat er op dit moment geen verder onderzoek hoeft te komen naar de behoeften van de kinderen. Door dit onderzoek zowel theoretisch als praktisch heb ik de behoeften van de kinderen duidelijk in kaart gebracht.

5.5 deelvraag 4

De vierde deelvraag was.

Wat hebben de leerkrachten nodig om goed onderwijs te kunnen geven aan de meer en hoogbegaafde kinderen in de groepen 3 en 4?

Deze deelvraag heb ik onderzocht door middel van een vragenlijst met gesloten vragen die de leerkrachten ingevuld hebben.

Uit de analyse van de vragenlijst komt naar voren dat de meeste leerkrachten goede theoretische kennis hebben over meer en hoogbegaafden en het onderwijs dat zij nodig hebben. Ze kunnen kinderen signaleren, maar toch weten ze niet of ze in staat zijn een hoogbegaafd kind goed te begeleiden. Ook zijn ze niet tevreden over het onderwijs dat ze geven aan de meer en hoogbegaafde kinderen. Hier zit een discrepantie tussen. Ze geven in de lijst verder wel aan dat ze vinden dat ze te weinig materiaal hebben om op de verschillende leergebieden goed te kunnen verrijken. Mijn vraag is nu: Is dit de enige verklaring voor die discrepantie, of speelt er nog meer mee? Om hier een goed antwoord op te kunnen geven vind ik dat er nog een vervolg onderzoek zou moeten komen. Ik denk dat dit in de vorm van een interview zou moeten. Tijdens een gesprek zou ik beter door kunnen vragen en beter achter de achterliggende gedachten kunnen komen.

Ook op het gebied van onderpresteren zit een discrepantie. De leerkrachten weten wat onderpresteren is, kunnen ook een kind wat onderpresteert signaleren, maar vinden dat ze een kind niet kunnen begeleiden. Wat veroorzaakt deze discrepantie? Ook dit zou ik mee kunnen nemen in een vervolgonderzoek.

Ik denk dat de leerkrachten de vaardigheid nodig hebben om kennis te verbinden met het klassenmanagement. Ze weten het wel maar kunnen nog niet voldoende begeleiden bieden.

Mijn voorlopig antwoord op mijn deelvraag is:

De leerkrachten hebben op dit moment meer verrijkingsmateriaal nodig om hoog- en meerbegaafde kinderen goed te kunnen begeleiden.

5.6 deelvraag 5

De laatste deelvraag die ik gesteld heb is:

Wat zijn de verwachtingen die ouders van meer en hoogbegaafde kinderen hebben ten aanzien van het onderwijs aan hun kind?

Om antwoord te krijgen op deze vraag heb ik de ouders een vragenlijst in laten vullen met zowel open als gesloten vragen. Ik heb ook gevraagd hoe zij het onderwijs nu vinden. Het grootste gedeelte van de ouders is tevreden. Hun kind heeft het naar zijn zin, het onderwijs

voldoet aan hun verwachtingen en de leerkracht besteedt voldoende aandacht aan hun kind. De ouders die aangaven niet tevreden te zijn hebben hun lijsten niet anoniem ingevuld. Ik vind het een taak van mij als onderzoeker (ib-er) dat er met deze ouders in gesprek gegaan wordt om te onderzoeken waarom ze niet tevreden zijn en of daar wat aan gedaan kan worden. Op dit deel is er dus een vervolgonderzoek nodig. Ouders vinden het moeilijk om in te schatten of hun kind met verrijkingsmaterialen werkt en of ze per vakgebied goed uitgedaagd worden. Een van de oorzaken die ouders daar zelf voor geven is dat ze vinden dat er te weinig communicatie is over dit soort zaken naar de ouders toe. Als er wat wijzigt in het programma van een kind willen de ouders daar graag van op de hoogte worden gebracht.

De verwachtingen die ouders hebben liggen veelal op één lijn. Als ik de antwoorden van de openvragen samenvat kom ik op het volgende antwoord van mijn deelvraag:

ouders verwachten:

- Dat de kinderen een fijne tijd hebben op school
- Dat de kinderen uitgedaagd worden met leuk materiaal, zodat ze leren leuk blijven vinden.
- Dat leerkrachten een goed communiceren met de ouders.

5.7 samenvatting conclusies:

Door het beantwoorden van mijn deelvragen moet ik nu antwoord kunnen geven op mijn onderzoeksvraag:

Wat zijn de behoeften en verwachtingen van kinderen, leerkrachten en ouders op mijn basisschool met betrekking tot het onderwijs aan meer en hoogbegaafden in de groepen 3 en 4?

Vooraf de ouders zijn voor het grootste gedeelte tevreden over het onderwijs zoals het nu gaat. De kinderen hebben het over het algemeen wel naar hun zin, maar zouden meer uitgedaagd willen worden. De leerkrachten zijn het minst tevreden over het onderwijs aan de meer- en hoogbegaafden dat ze nu geven.

Alle drie de groepen zijn het er over eens dat er uitdagend materiaal moet zijn. De kinderen en de leerkrachten vinden dat dit te weinig aanwezig is op school, ouders vinden dit moeilijk om in te schatten. De kinderen hebben ook al een beeld van hoe het er uit moet zien. Zij willen graag meer concreet materiaal en de werkboekjes in kleur en niet alleen gekopieerd in zwart wit. Ik denk dat hieruit de conclusie getrokken mag worden dat er in ieder geval materiaal aangeschaft moet gaan worden.

Als ik deze conclusies relateer aan de literatuur dan komt het overeen. In de literatuur wordt vaak gesproken over compacten en verrijken en dat is in grote lijnen ook wat ouders, leerkrachten en kinderen willen.

Mijn onderzoeksvraag is hiermee grotendeels beantwoord maar om alles compleet te maken moet er een vervolgonderzoek komen om te kijken waarom de leerkrachten niet tevreden zijn. In dat vervolgonderzoek zou ook de instructie aan de kinderen ter sprake moeten komen, want de kinderen geven aan dat ze teveel instructie horen van zaken die ze al weten en te weinig instructie krijgen op de verrijkingsstof. Er zou ook gesproken moeten worden over de communicatie naar ouders. Ook moet er een vervolggesprek komen met de ouders die aangegeven hebben dat ze niet tevreden zijn.

Deze conclusies zijn voor mij al wel een goede basis om beleid te gaan maken op het onderwijs aan meer- en hoogbegaafden in de groepen 3 en 4 op mijn school.

Hoofdstuk 6 Evaluatie

6.1 Inleiding:

In dit hoofdstuk ga ik beschrijven wat de conclusies uit hoofdstuk 5 betekenen voor mijn eigen praktijk en wat voor aanbevelingen ik de school kan geven. Ook beschrijf ik de aanbevelingen die nodig zijn voor eventueel verder onderzoek.

Verder wordt het onderzoek en mijn eigen handelen geëvalueerd. Ik beschrijf wat dit onderzoek voor mij betekent en wat ik er van geleerd heb.

6.2 Aanbevelingen:

Dit onderzoek levert belangrijke informatie op voor mijn school. Ik denk dat hiermee heel duidelijk de beginsituatie in beeld heb gebracht waar vanuit nu beleid gemaakt kan gaan worden voor de meerbegaafden kinderen bij ons op school. Vanuit de literatuur wordt al beschreven dat de leerstof voor meerbegaafde kinderen moet worden aangeboden in de vorm van compacten en verrijken. De conclusie vanuit mijn onderzoek is dat bij ons op school zowel de leerkrachten, als de kinderen en de ouders aangeven dit te willen zien gebeuren in het onderwijs bij ons op school.

Met dit in mijn achterhoofd kan ik nu aanbevelingen geven die het onderwijs aan de meerbegaafde leerling handen en voeten zouden kunnen geven. Deze aanbevelingen kunnen mee genomen worden in het beleid dat er gemaakt gaat worden voor de meerbegaafde leerlingen.

- Wij werken op school sinds dit jaar met de nieuwe methode van “de wereld in getallen”. Ik weet dat daar een compactingsprogramma van bestaat waarin precies beschreven staat met welke delen de kinderen met de groep mee moeten doen en wat er weg gelaten mag worden. Het is verstandig dat wij dit als school aanschaffen en inzetten bij de meerbegaafde leerlingen in de onderbouw
- Op een conferentie in Lunteren heb ik compactingsprogramma's gezien voor de taalmethode die wij gebruiken op school. Deze zijn gratis te verkrijgen bij de SLO. Ook deze zouden wij in kunnen zetten.
- Als er compactingsprogramma's gebruikt gaan worden dan houdt dat automatisch in dat er verrijkingsmaterialen moeten komen. Op de conferentie in Lunteren hebben we een boek gekregen van het SLO waar alle verrijkingsmaterialen die te krijgen zijn op alle vakgebieden in beschreven staan. Hier kan een keus uit gemaakt worden.
- In mijn conclusies heb ik beschreven dat er verder onderzoek moet komen naar de discrepantie die leerkrachten aangeven ten aanzien van het onderwijs aan

meerbegaafden. Van de ene kant hebben ze de kennis en bezitten ze de vaardigheden aan de andere kant zijn ze niet tevreden over het onderwijs. Mijn hypothese is dat: Ik denk dat de leerkrachten de vaardigheid nodig hebben om kennis te verbinden met het klassenmanagement. Het zou daarom wijs zijn om het proces van het invoeren van compacten en verrijken te laten begeleiden door een deskundige.

6.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek:

Tijdens het doen van dit praktijkonderzoek heb ik een aantal workshops bijgewoond over het onderwijs aan meerbegaafde kinderen. Hieruit kwam steeds naar voren dat het maken van beleid voor het onderwijs aan deze kinderen een schoolbreed gebeuren is. Mijn onderzoek heeft zich beperkt tot de groepen 3 en 4. Toch denk ik dat de conclusie over het compacten en verrijken een conclusie is die school breed getrokken mag worden. Er zou in de andere groepen wel een andere invulling aan gegeven kunnen worden. Hier kan onderzoek naar gedaan worden. Doordat mijn vragenlijst aan de leerkrachten alleen gesloten vragen bevatte heb ik geen gedetailleerd beeld gekregen van wat leerkrachten naast extra materiaal nog meer nodig hebben. In een vervolgonderzoek zou er meer met leerkrachten in gesprek gegaan moeten worden. Dit was in eerste instantie ook mijn bedoeling, maar door het tijdsbestek waarin het onderzoek afgenomen moest worden kon ik dat niet meer ingepland krijgen. Deze uitslag bevestigt mij wel dat mijn eerste gevoel over hoe ik aan het antwoord moest komen de goede was. Het geeft mij wel het vertrouwen dat ik op mijn eigen inzichten af kan gaan. Op een studiedag vanuit het samenwerkingsverband die ging over het onderwijs aan meerbegaafde kinderen kwam heel duidelijk naar voren dat de kleuterbouw een hele duidelijke signaalfunctie heeft. Bij binnenkomst laat ieder kind zien hoe hij is. Wordt een kind niet meteen op zijn talenten aangesproken bestaat al heel snel (binnen een paar dagen zelfs) de kans dat kinderen gaan onderpresteren. In een verder onderzoek moet deze conclusie zeker mee genomen worden.

Ook moet er gekeken worden naar de communicatie naar ouders toe. Uit het onderzoek kwam naar voren dat een aantal ouders vinden dat ze te weinig informatie krijgen over de leerstof waar hun kind mee bezig is. Hier moet met leerkrachten over gesproken worden om te kijken wat we daar aan kunnen doen.

6.4 Wat betekent dit onderzoek voor mij persoonlijk:

Tijdens de periode die dit onderzoek in beslag heeft genomen hebben veel emoties en gevoelens de revue gepasseerd. Het onderwerp van mijn praktijkonderzoek en mijn onderzoeksvraag had ik al snel helder. Mede hierdoor had ik ook niet zoveel moeite om de inleiding en hoofdstuk 1 te schrijven. De onrust begon met het vergaren van de theorie. Er is zoveel over hoogbegaafdheid geschreven; zoek daar maar eens de goede literatuur uit. Gelukkig heeft mijn begeleidster mij op weg geholpen door een naam te noemen waar ik mee vooruit kon.

Het maken van de onderzoeksinstrumenten vond ik erg leuk om te doen. Het nadenken over wat je wilt weten en dat wegzetten in een vragenlijst of interview is iets waar ik veel energie van kreeg.

Met het verzamelen van de gegevens sloeg ook de onzekerheid weer toe. Gedachten als: “Het is zoveel, hoe krijg ik hier iets logisch uit”, sloegen regelmatig toe. Gelukkig waren daar mijn critical friends om mij te ondersteunen en te helpen. Nooit heb ik tevergeefs een beroep op ze gedaan. Mede dank zij hun steun heb ik het allemaal vorm kunnen geven op een manier zoals ik het graag wil hebben.

Tijdens het verwerken van de onderzoeksgegevens heb ik ook een ander talent ontdekt, namelijk de computer. Ik had nooit gedacht dat ik zonder veel hulp alle tabellen en grafieken heb kunnen maken. Ook dit gaf me weer energie en het zelfvertrouwen dat ik het kan.

Ik ben trots op het feit dat er nu een meesterstuk ligt waar ik zelf tevreden mee ben en waar mijn school als organisatie ook wat aan heeft. Als iemand mij aan het begin van het jaar gezegd had dat het doen van praktijkonderzoek leuk is had ik dat niet geloofd. Nu het klaar is kan ik alleen maar zeggen dat het wel waar is. Het heeft me veel tijd en energie gekost, maar van de andere kant heeft het me zelfvertrouwen en een groot competentie gevoel gegeven. Ook ben ik er nu nog meer van doordrongen dat wij als organisatie meer moeten doen met het onderwijs aan onze meerbegaafde leerlingen. Hier wil ik graag mijn steentje aan bij dragen.

Toen ik aan de opleiding tot intern begeleider begon was mijn hoofddoel om kennis te vergaren. Ik had er niet aan gedacht dat ik als persoon ook een hele ontwikkeling door zou maken. In de afgelopen twee jaar is het wel allebei gebeurd. Ik heb een heleboel kennis vergaard, maar ben als persoon ook heel erg gegroeid. Ik heb mezelf leren kennen door te ontdekken waar mijn sterke en zwakke kanten, zekerheden en

onzekerheden liggen. Aan het begin van de opleiding was ik nog erg onzeker of ik het werk als ib-er wel zou kunnen. Mijn collega ib-er is zeer ervaren en heeft veel kennis en goed communicatieve vaardigheden. Mijn gevoel zei: "Wie ben ik om te denken dat ik naast haar goed werk kan leveren?" Ik keek tegen haar op en dat blokkeerde mij in mijn handelen. Door de LOL bijeenkomsten van vorig jaar, waar ik dit gevoel bespreekbaar heb gemaakt, heb ik ontdekt dat iedereen zijn eigen kwaliteiten heeft en dat ik alleen maar blij moet zijn met zo'n ervaren collega aan mijn zijde. Een betere leerschool kan ik me niet wensen. Een ander leerpunt voor mij is het plannen van mijn werk. Door een studie naast een baan en gezin te combineren moest ik wel leren om te plannen en een agenda bij te houden. Dit is me goed gelukt. Ik zie nu dat ik het overgenomen heb in mijn werk. Ook daar heb ik geleerd dat één ding goed doen beter is dan vijf dingen maar half. Het grootste leerpunt is dat ik aanraking gekomen ben met het oplossingsgericht denken. Deze term was ook bij ons in de organisatie doorgedrongen, maar door er heel bewust mee bezig te zijn merk ik dat ik het me meer eigen heb gemaakt. Ik snap nu de essentie van het verhaal en daardoor kan ik het beter overbrengen op mijn collega's.

Dit alles samen maakt dat ik met een rugzak vol goede bagage aan de start van een nieuwe "carrière" sta als intern begeleider.

Literatuurlijst:

- Betts, G.T.& Neihart, M. (1988). Profiles of the Gifted and Talented. *Gifted Child Quarterly*, 32 (2), 248-253. © vertaling: CBO-KUN
- Delfos, M. (2004). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Drent, S., van Gerven E., (2004) *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* (tweede druk). Utrecht: Lemma
- Gagné , F. (2000). *Understanding the Complex Choreography of Talent Development Through DMGT. Based Analysis*. In: K.A. Heller, F.J. Mönks, R.J. Sternberg & R.F. Subotnik, *International Handbook of Giftedness and Talent* (tweede druk). Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Gerven, E.van, Wolters, P., van Swet, J., Burger-Veltmeijer, A., Drent, S., Termeer, P., Janson, D., Bosch-Sthijns, W., Kuipers, J., de Bruin-de Boer, A. en Rodrigues Pereira, R. (2009). *Handboek hoogbegaafdheid*. Assen: Van Gorcum.
- Gerven, E.van (2008). *Slim beleid. Keuzes en consequenties bij beleid voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- Gerven, E. van, Kuipers J., Drent S., Guyt B., De Bruin- de Boer, A., (2004). *Attent op talent. Omgaan met hoogbegaafdheid in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma.
- Groebbé, L., (2007) *Denken is leuk. Praktisch handboek voor hoogbegaafde kinderen, hun ouders en leerkrachten*. Doetichem: Graviant educatieve uitgaven.
- Harinck, F. (2009). *Basisprincipes Praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Mönks, F.J en Ypenburg, Y. (1995). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school* (tweede druk). Alphen a/d Rijn: Samson.
- Nederstigt, I. (2003). *Hoogbegaafdheid...een gave?* Amersfoort: CPS.

Ponte, psychologisch adviesbureau, *Behoeften hoogbegaafd kind*, geraadpleegd jan 2011,
via, <http://www.hoogbegaafd.nu/behoeften-hoogbegaafd-kind.html>

bijlage 1 begeleidende brief naar ouders

Beste ouders verzorgers van

Mijn naam is Y..... Sinds dit schooljaar ben ik IB-er van de onderbouw op de Bogerd. Hiervoor heb ik jarenlang als groepsleerkracht gewerkt voor de verschillende groepen. De laatste 10 jaar als kleuterleerkracht. Om het werk als intern begeleider goed uit te kunnen voeren ben ik vorig jaar gestart met de opleiding tot intern begeleider. Aangezien dit een master opleiding is hoort er als eindopdracht het uitvoeren van een praktijkonderzoek bij. Bij mijn praktijkonderzoek hoort de volgende onderzoeksvraag.

Wat zijn de behoeften en verwachtingen van kinderen, leerkrachten en ouders op mijn basisschool met betrekking tot het onderwijs aan meer en hoogbegaafden in de groepen 3 en 4?

Een onderdeel van mijn onderzoek is een oudervragenlijst. Het is de bedoeling dat ouders van meer- en hoogbegaafden kinderen uit de groepen 3 en 4 deze lijst invullen. Volgens ons behoort uw kind tot deze categorie. We hebben kinderen op de volgende criteria geselecteerd.

- Het kind heeft een onderzoek gehad waar uit blijkt dat het een IQ heeft dat past bij een meer- of hoogbegaafd kind.
- Het kind heeft voornamelijk A scores op de toetsen van het CITO leerlingvolgsysteem.
- De kleuterjuffen hebben bij het kind een grote ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd en deze heeft zich voortgezet in groep 3.
- Uit observaties van de huidige leerkracht blijkt dat het kind een voorsprong heeft op de rest van de groep.

Uw kind voldoet aan een of meerdere van deze criteria.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de verwachtingen en mening van ouders hoop ik op een goede medewerking van u. Bij voorbaat dank daarvoor. Ik zou het erg fijn vinden als u deze vragenlijst zo spoedig mogelijk in zou willen vullen en in de antwoordenvolop mee terug zou willen geven naar school.

Een ander onderdeel van mijn onderzoek is dat ik met de kinderen zelf in gesprek ga over hoe zij het onderwijs ervaren. Ook uw kind wil ik graag "interviewen". Als u daar bezwaar tegen heeft dan kunt u dat aangeven op de vragenlijst.

Alle gegevens en resultaten worden anoniem in mijn onderzoek verwerkt.

Als alles goed gaat hoop ik mijn onderzoek eind mei af te ronden. Ik zal u dan op de hoogte brengen van de resultaten en conclusies.

Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben dan kunt u altijd contact met mij opnemen. Ik ben op maandag, dinsdag en vrijdagochtend op school te bereiken.

Met vriendelijke groet,

Y

bijlage 2 Oudervragenlijst:

Het is fijn als u de naam van uw kind erbij zet, maar de lijst mag ook anoniem ingevuld worden. Zou u wel willen aankruisen in welke groep uw kind zit.

Lees de stellingen en kruis aan wat voor uw kind van toepassing is als u kijkt naar de afgelopen drie maanden.

Ingevuld door de ouder(s) van.....

leerling van groep 3a 3b 4a 4b

Ik heb er bezwaar tegen als mijn kind mee doet aan het interview. ja nee
(Bij ja niet anoniem inleveren a.u.b.)

	JA!	ja	?	nee	NEE!
Ik vind dat mijn kind hoort bij de groep meer- en hoogbegaafden op school.					
Mijn kind heeft het naar zijn zin op school.					
Mijn kind krijgt onderwijs dat past bij zijn of haar niveau.					
Het onderwijs aan mijn kind voldoet aan mijn verwachtingen.					
Wij zijn tevreden over het onderwijs aan ons kind.					
De leerkracht besteedt voldoende aandacht aan mijn kind.					
De leerkracht van mijn kind heeft voldoende kennis over meer- en hoogbegaafde kinderen.					
Mijn kind werkt met verrijkingsmaterialen.					
Er zijn voldoende verrijkingsmaterialen aanwezig in de klas van mijn kind.					
Mijn kind wordt voldoende uitgedaagd op het gebied van rekenen.					
Mijn kind wordt voldoende uitgedaagd op het gebied van taal.					
Mijn kind wordt voldoende uitgedaagd op het gebied van Wereld Oriëntatie.					

[illegible]

bijlage 3 Leerkracht vragenlijst

Zoals jullie weten moet ik als eindopdracht voor mijn ib opleiding een praktijkonderzoek doen. Ik heb samen met jullie de ouders uitgezocht die een oudervragenlijst invullen. Een ander onderdeel van mijn onderzoek is de leerkrachtvragenlijst. Ik hoop dat de antwoorden een deel van onderstaande onderzoeksvraag beantwoorden.

Wat zijn de behoeften en verwachtingen van kinderen, leerkrachten en ouders op mijn basisschool met betrekking tot het onderwijs aan meer en hoogbegaafden in de groepen 3 en 4?

Ik vraag jullie dan ook deze lijst zo spoedig mogelijk in te vullen en aan mij terug te geven. Ik zou het fijn vinden als je je naam erbij zet, maar het mag natuurlijk ook anoniem. De resultaten en conclusies die ik naar aanleiding van deze vragenlijst in mijn meesterstuk verwerk zijn uiteraard wel anoniem.

Bekijk de stellingen en zet een kruisje in het vak wat het meest op jou van toepassing is.

Deze lijst is ingevuld door.....

leerkracht van groep 3 of 4

	JA!	Ja	?	Nee	NEE!
Ik heb voldoende theoretisch kennis over mee- en hoogbegaafdheid.					
Ik weet wat het verschil is tussen een meer- en hoogbegaafd kind.					
Ik kan een hoogbegaafd kind signaleren in de groep.					
Ik kan een meerbegaafd kind signaleren in de groep.					
Ik weet wat compacten en verrijken van de leerstof inhoud.					
Ik weet hoe ik leerstof moet compacten.					
Ik weet waar verrijkingsstof aan moet voldoen.					
Ik weet wat versnellen inhoud.					
Ik vind dat ik in staat ben om een meerbegaafd kind in de klas te begeleiden.					
Ik vind dat ik in staat ben om een hoogbegaafd kind in de klas te begeleiden.					

Ik vind dat er mijn groep genoeg materialen zijn om meer- en hoogbegaafde kinderen aan te bieden op het gebied van lezen					
Ik vind dat er mijn groep genoeg materialen zijn om meer- en hoogbegaafde kinderen aan te bieden op het gebied van taal					
Ik vind dat er mijn groep genoeg materialen zijn om meer- en hoogbegaafde kinderen aan te bieden op het gebied van rekenen					
Ik vind dat er mijn groep genoeg materialen zijn om meer- en hoogbegaafde kinderen aan te bieden op het gebied van wereld oriëntatie.					
Ik weet wat onderpresteren is.					
Ik vind dat ik een kind wat onderpresteert kan signaleren.					
Ik vind dat ik een kind wat onderpresteert kan begeleiden.					
Ik ben tevreden over het onderwijs wat ik geef aan de meer- en hoogbegaafde kinderen.					
Ik weet wat de verwachtingen zijn van de ouders van meer- en hoogbegaafde kinderen uit mij groep.					
Ik weet wat de verwachtingen van de meer- en hoogbegaafde kinderen zelf zijn in mijn groep.					

Alvast bedankt

bijlage 4 Interview met de kinderen:

- Bij het begin van het gesprek vertellen waarom ik het opneem.
Zoals jullie zien staat er een camera klaar. Ik ga dit gesprek filmen zodat ik het later nog een keer terug kan kijken. Als iemand van jullie dat wil mag hij of zij het ook nog wel een keer terug kijken. Ik ga de film niet andere mensen laten zien. Ik schrijf er dingen van op, maar zonder jullie naam te noemen.
- Het doel van het gesprek duidelijk maken.
Ik wil informatie verzamelen over meer- en hoogbegaafden kinderen. Jullie zijn slimme of zelfs meerbegaafde kinderen dus ik vind dat ik het, het beste aan jullie kan vragen. Ik wil weten wat jullie leuk vinden en wat jullie misschien anders zouden willen. Ik heb dat aan jullie ouders en juffen gevraagd, maar nu wil ik het ook van jullie zelf weten. Ik denk dat we ongeveer een half uur met elkaar zullen praten.
- Even voorstellen aan elkaar?
Ik ben juf Y. De meeste van jullie zullen mij wel kennen. Ik wil dat we ons ook even aan elkaar voorstellen. Je mag zeggen hoe je heet iets over jezelf wat je belangrijk vindt dat andere kinderen dat weten. Ik zal beginnen. Ik ben juf Y.....
- Aangeven dat ik graag antwoorden wil en dat de kinderen op elkaar mogen reageren.
Dit is een interview, dat is net zoiets als journalisten doen. Weten jullie wat een journalist is? Een interview is een vraaggesprek om er achter te komen wat iemand ergens van vindt. Ik weet hoe ik vragen moet stellen, maar jullie weten het antwoord dus ik zou fijn vinden als jullie het antwoord willen geven. Je moet eerlijk antwoord geven, alle antwoorden zijn goed en ik vind niets gek of raar om te horen.

Waar moet ik op letten tijdens het gesprek:

- ✓ probeer te benoemen wat ik voel en volg wat ik voel.
- ✓ Nodig het kind uit om zijn of haar mening te geven over het gesprek. (om te voorkomen dat de kinderen sociaal wenselijke antwoorden gaan geven, voorbeelden geven van niet sociaal wenselijk gedrag bijv. School is wel leuk, maar niet altijd.)

Vragen:

- ❖ Jullie hebben vandaag een rekenles gehad. Wat hebben jullie daar gedaan?
- ❖ Was dat hetzelfde als wat de andere kinderen van de klas gedaan hebben?
- ❖ Mogen jullie ook op andere momenten andere dingen doen dan andere kinderen.
- ❖ Hoe vinden jullie dat?
- ❖ Vind je dat je anders bent dan andere kinderen?
- ❖ Kan je een voorbeeld geven wat anders is dan bij andere kinderen?
- ❖ Kan je een ding noemen dat je niet zo leuk vindt op school en 1 ding wat je juist wel leuk vindt op school.
- ❖ Als je school een cijfer mag geven tussen de 0 en 10 wat zou je dan geven. (eerst ieder voor zich op laten schrijven.)
- ❖ Kun je ook uitleggen waarom je voor dit cijfer gekozen hebt?
- ❖ Altijd vragen: als je nu denkt aan het volgende stapje op je schaal – hoe ziet dat eruit? Wat zou er dan moeten gebeuren of wat zou jij dan willen/moeten doen om daar uit te komen.
- ❖ Als je iets mocht veranderen op school, wat zou je dan veranderen?
- ❖ Kun je ook aangeven waarom je iets niet leuk vindt?
- ❖ Wat zou er moeten gebeuren om het leuker/beter/fijner/prettiger te maken?
- ❖ Zijn er genoeg werkjes in de klas die je kunt doen als je klaar bent en die je ook leuk vindt om te doen?
- ❖ Zo nee, wat zou je dan wel graag doen als je klaar bent met je werk?
- ❖ En buiten school, wat doe je dan graag?
- ❖ Kun je daar iets over vertellen?
- ❖ Vind je dat je genoeg vriendjes of vriendinnetjes hebt?
- ❖ We zijn aan het eind van het interview, hoe vonden jullie het om hier over te praten?
- ❖ Willen jullie zelf nog wat vragen, aan mij of aan een ander kind?
- ❖ Bedankt dat jullie met mij hier over hebben willen praten.

Het bovenstaande wil ik graag weten van de kinderen, maar ik kan de vragen tijdens het interview aanpassen.